

# (ร่าง) แผนปฏิบัติการ ด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566 - 2580





## บทสรุปผู้บริหาร

จากการประชุมสมัชชาขององค์การสหประชาชาติ ปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นหนึ่งในโรคที่เป็นอุปสรรคต่อการมีสุขภาพดีของประชากรโลกและเป็นโรคที่มีปัจจัยเสี่ยงร่วมกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอื่น ๆ จากผลการศึกษาพบว่า โรคปริทันต์ในหญิงตั้งครรภ์ส่งผลให้มารดามีความเสี่ยงต่อการคลอดก่อนกำหนด (Preterm) และพบว่าภาวะน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์ (Low Birth Weight) การเกิดฟันผุในกลุ่มเด็กปฐมวัยและวัยรุ่นจะทำให้เด็กมีอาการปวดฟัน เคี้ยวอาหารไม่ได้ รับประทานอาหารได้น้อย ทำให้เกิดภาวะขาดสารอาหารเรื้อรัง และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต เด็กมีปัญหาในเรื่องการนอนหลับ ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตช้าส่งผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ และในกลุ่มวัยทำงาน มีความชุกโรคปริทันต์อักเสบเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียฟันในวัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคหลายชนิด เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคทางระบบหลอดเลือดและหัวใจ และโรคเบาหวาน เป็นต้น **สุขภาพช่องปากนอกจากจะมีความสัมพันธ์กับสุขภาพแล้วยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต** ทั้งด้านกายภาพ (Physical) และด้านจิตใจ (Psychological) ในเรื่องความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านบุคลิกภาพ การเข้าสังคม การพูดคุย การเคี้ยวอาหารการรับรสอาหาร

สถานการณ์สุขภาพช่องปากของประเทศไทย กลุ่มอายุสำคัญที่เป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลงของสภาวะช่องปากแต่ละช่วงวัยประกอบด้วย เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3 ปี และ 5 ปี กลุ่มเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นอายุ 12 ปีและ 15 ปี กลุ่มผู้ใหญ่อายุ 35 - 44 ปี ผู้สูงอายุ 60-74 ปี และ 80-85 ปี จากผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศที่ผ่านมา พบสถานการณ์สุขภาพช่องปากที่สำคัญของประชากรไทย โดยสรุปมีดังนี้ **เด็กก่อนวัยเรียน** ในเด็กอายุ 3 ปี พบว่า เด็กปราศจากโรคฟันผุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 33.5 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 47.1 ในปี พ.ศ. 2560 **กลุ่มเด็กอายุ 5 ปี** พบว่า ปราศจากฟันผุแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2560 จากร้อยละ 19.4 เป็นร้อยละ 24.4 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากโดยผู้ปกครองช่วยดูแลแปรงฟันในตอนเช้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น **เด็กวัยเรียนอายุ 12 ปี** ปราศจากฟันผุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมมีการแปรงฟันก่อนนอนทุกวันเพิ่มขึ้น แต่พฤติกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกวันลดลง **กลุ่มเด็กวัยรุ่นอายุ 15 ปี** พบว่ามีสภาวะปราศจากฟันผุเพิ่มขึ้น พฤติกรรมการแปรงฟันก่อนนอนทุกวันลดลง แนวโน้มการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันลดลง **กลุ่มวัยทำงาน** อายุ 35-44 ปี พบว่าสภาวะปริทันต์อักเสบมีแนวโน้มลดลง มีพฤติกรรมการการแปรงฟันก่อนนอนลดลง มีการใช้อุปกรณ์เสริมร่วมกับการแปรงฟัน ได้แก่ น้ำยาบ้วนปาก ไม้จิ้มฟันไหมขัดฟัน และแปรงซอกฟันเพิ่มขึ้น **กลุ่มวัยสูงอายุ ในช่วงอายุ 60-74 ปี** พบว่ามีฟันถาวรใช้งานได้น้อยกว่า 20 ซี่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การดูแลสุขภาพช่องปากด้วยการแปรงฟันก่อนนอนเพิ่มขึ้น

สถานการณ์การจัดบริการสุขภาพช่องปากในประเทศไทย 1) การเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากจากข้อมูลระบบรายงานของกระทรวงสาธารณสุข (Health Data Center: HDC) ปีงบประมาณ 2556 - 2561

มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2561 แต่อยู่ในอัตราร้อยละ 27.9 ของจำนวนประชากร (ประมาณ 18.5 ล้านคน) 2) อัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปาก ประชากรในเขตเมืองมีอัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากมากที่สุด (ร้อยละ 15.8) กลุ่มวัยผู้สูงอายุไปใช้บริการน้อยที่สุด (ร้อยละ 7.1) 3) การใช้บริการสุขภาพช่องปากภาครัฐ และเอกชน การเข้ารับบริการมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่รับบริการที่คลินิกทันตกรรมสูงถึงร้อยละ 38.0 รองลงมาคือโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป และศูนย์สุขภาพชุมชน/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร้อยละ 17.9, 14.5 และ 12.7 ตามลำดับ 4) สัดส่วนการใช้บริการส่งเสริมป้องกันสุขภาพช่องปากและรักษาทางทันตกรรม การใช้บริการสุขภาพช่องปากของประชากรส่วนใหญ่เป็นบริการเพื่อการรักษาร้อยละ 81.4 และมีการใช้บริการส่งเสริมป้องกันเพียงร้อยละ 18.6 ของการรักษาทั้งหมด การให้บริการประมาณเกือบครึ่งหนึ่งยังอยู่ในภาคเอกชน ทั้งนี้สาเหตุหลักของการไม่ใช้สิทธิตามบริการของภาครัฐ เนื่องจากการได้รับบริการช้า รอาน และสิทธิประโยชน์ของสวัสดิการไม่ครอบคลุม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อเพิ่มการรับบริการของประชาชน เพิ่มความครอบคลุมของการให้บริการทั้งหน่วยให้บริการและชุดสิทธิประโยชน์ จากเหตุผลดังกล่าว สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัยร่วมกับภาคีเครือข่าย จึงได้จัดทำแผนงานสุขภาพช่องปากประเทศไทย ระยะ 20 ปีขึ้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานทันตสุขภาพให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทันตสุขภาพและภาวะสุขภาพช่องปากที่ดีของประชาชนต่อไป

#### ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนระดับ 2

แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580 มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 พ.ศ. 2564 - 2565 แผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 รายละเอียดความสอดคล้องดังภาพ

### ผังความเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566 - 2580



งานด้านสุขภาพช่องปากนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย (พ.ศ. 2566 - 2580) ขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

**เป้าประสงค์** คือ “ประชาชนมีสุขภาพช่องปากที่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขทุกช่วงวัยของชีวิต”

**ตัวชี้วัด** คือ ร้อยละผู้สูงอายุ 80 ปี มีฟันถาวรใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ (ร้อยละ 50) ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

**ยุทธศาสตร์ที่ 1** การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพช่องปาก (Promotion Prevention Protection)

**เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 1** ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปาก มีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์อยู่ในสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี

**ยุทธศาสตร์ที่ 2** การพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก (Service)

**เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 2** ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากได้อย่างครอบคลุมและมีคุณภาพ

**ยุทธศาสตร์ที่ 3** การบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก (Human Resource Management)

**เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 3** กำลังคนด้านสุขภาพช่องปากมีคุณภาพเพียงพอ และเกิดความผาสุก

**ยุทธศาสตร์ที่ 4** การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ (Governance and Administration)

**เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 4** พัฒนากลไกและระบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อการขับเคลื่อนระบบสุขภาพช่องปากไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อการบรรลุเป้าหมายของแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580

## แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580





## คำนำ

คำกล่าวที่ว่า “สุขภาพช่องปากเป็นประตูสู่การมีสุขภาพร่างกายที่ดี” ทุกท่านคงเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้ สุขภาพช่องปากเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญและดูแลอย่างครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งการส่งเสริมป้องกัน รักษา ฟันฟู และต้องดูแลครบทุกกลุ่มวัย ตลอดช่วงวัยของชีวิต คือ เพ็ญเด็กฟันดีไม่มีผุ ลดโรคเหงือกและปริทันต์ ในวัยทำงาน และเก็บรักษาฟันถาวรในผู้สูงอายุ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีแผนยุทธศาสตร์ชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านสาธารณสุข แต่ต้องยอมรับว่ายังขาดแผนงานหลักด้านสุขภาพช่องปากของประเทศไทยในการดำเนินงานบูรณาการเป็นองค์รวม ระบบสุขภาพช่องปากไทย กำลังเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายจากรอบด้าน อาทิ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง การเชื่อมต่อการค้าการลงทุนทั่วโลก ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประชาชนมีความคาดหวังต่อคุณภาพของระบบบริการมากขึ้น ขณะที่งบประมาณและกำลังคนของภาครัฐเริ่มมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข ทำให้ระบบสุขภาพช่องปากไทยต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน เพื่อรับมือกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

ตลอดระยะเวลาเกือบ 3 ปีที่ผ่านมา กรมอนามัยโดยสำนักทันตสาธารณสุข มีความพยายามในการจัดทำร่างแผนงานสุขภาพช่องปากประเทศไทย โดยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อผลักดันให้เกิดแผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพช่องปากของประเทศไทยในระยะยาว และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการจัดทำแผนงานของประเทศ ใช้กระบวนการจัดตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ทำการศึกษา วิเคราะห์ กลั่นกรองแนวคิดและหลักการ โดยอ้างอิงและสอดคล้องกับแนวคิดของประเทศและนานาชาติ ประชุมระดมสมองและเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดเป็น “แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580” แผนฉบับนี้จึงเป็นความท้าทายและความหวัง ที่จะยกระดับสุขภาพช่องปากของประเทศไทยเพื่อการบรรลุเป้าหมาย 80:20 (ร้อยละ 50 ของผู้สูงอายุ 80 ปี มีฟันถาวรใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ ภายในปี พ.ศ. 2580)

ขอขอบคุณหน่วยงานภาคีเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ร่วมจัดทำและให้ความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่อร่างแผนงานฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกหน่วยภาคีด้านสุขภาพช่องปากจะนำแผนงานฉบับนี้ไปเป็นกรอบการจัดทำแผนขับเคลื่อนภารกิจด้านสุขภาพช่องปากในบทบาทของตนเองต่อไป

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

## สารบัญ

หน้า

|                                                        |                                                                                              |
|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| บทสรุปผู้บริหาร.....                                   | ก                                                                                            |
| คำนำ.....                                              | จ                                                                                            |
| <b>บทที่ 1</b>                                         | <b>เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 – 2580</b> |
| 1.1 สุขภาพช่องปากกับคุณภาพชีวิต.....                   | 1                                                                                            |
| 1.2 สถานการณ์สุขภาพช่องปากของประเทศไทย.....            | 2                                                                                            |
| 1.3 สถานการณ์การจัดบริการสุขภาพช่องปากในประเทศไทย..... | 5                                                                                            |
| 1.4 สถานการณ์กำลังคนด้านทันตสุขภาพ.....                | 11                                                                                           |
| 1.5 เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563.....              | 12                                                                                           |
| 1.6 ความสำเร็จจากการดำเนินงานที่ผ่านมา.....            | 13                                                                                           |
| <b>บทที่ 2</b>                                         | <b>นโยบาย ยุทธศาสตร์ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง</b>                                               |
| 2.1 นโยบาย ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง.....                | 16                                                                                           |
| 2.2 ตัวอย่างแผนด้านสุขภาพช่องปากในต่างประเทศ.....      | 21                                                                                           |
| 2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....                            | 23                                                                                           |
| <b>บทที่ 3</b>                                         | <b>กรอบแนวคิดและกระบวนการจัดทำแผน</b>                                                        |
| 3.1 กรอบแนวคิดการจัดทำแผน.....                         | 26                                                                                           |
| 3.2 กระบวนการจัดทำแผน.....                             | 26                                                                                           |
| 3.3 ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์.....                | 28                                                                                           |
| 3.4 ระยะเวลาดำเนินการ.....                             | 28                                                                                           |
| 3.5 หน่วยงานรับผิดชอบแผนงาน.....                       | 28                                                                                           |



## สารบัญ (ต่อ)

|                         |                                                                                  |           |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>บทที่ 4</b>          | <b>ยุทธศาสตร์ตามแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย<br/>พ.ศ. 2566 - 2580</b> |           |
| 4.1                     | เป้าประสงค์ของแผนงาน.....                                                        | 29        |
| 4.2                     | วัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580.....     | 29        |
| 4.3                     | ตัวชี้วัดของแผนงาน.....                                                          | 29        |
| 4.4                     | ยุทธศาสตร์ของแผนงาน                                                              |           |
|                         | ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภค.....           | 31        |
|                         | ด้านสุขภาพช่องปาก (Promotion Prevention Protection)                              |           |
|                         | ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก (Service).....                   | 35        |
|                         | ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก.....                     | 40        |
|                         | (Human Resource Management)                                                      |           |
|                         | ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ.....                          | 43        |
|                         | (Governance and Administration)                                                  |           |
| <b>บทที่ 5</b>          | <b>แนวทางการขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผล</b>                                  |           |
| 5.1                     | แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย.....                  | 46        |
|                         | พ.ศ. 2566 - 2580                                                                 |           |
| 5.2                     | แนวทางการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน.....                                        | 49        |
| <b>บรรณานุกรม</b> ..... |                                                                                  | <b>52</b> |

## บทที่ 1

### เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการ ด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 – 2580

#### 1.1 สุขภาพช่องปากกับคุณภาพชีวิต

ประชากรทั่วโลกกว่า 3.5 พันล้านคนต้องทนทุกข์ทรมานจากโรคในช่องปาก โรคฟันผุเป็นโรคพบมากที่สุด ประชากรกว่า 10% เป็นโรคปริทันต์รุนแรง และเด็กมากกว่า 530 ล้านคนต้องทนทุกข์ทรมานจากฟันผุในฟันน้ำนม โรคในช่องปากส่งผลกระทบต่อประชากรที่ยากจนและด้อยโอกาสทางสังคม โรคในช่องปากส่วนใหญ่มักมีความเชื่อมโยงกับโรคไม่ติดต่ออื่นๆ เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด เบาหวาน มะเร็ง โรคอ้วน และการคลอดก่อนกำหนด (WHO, 2021)

ในปี พ.ศ. 2554 ที่ประชุมสมัชชาองค์การสหประชาชาติ ได้ออกคำประกาศในเรื่องการควบคุมและป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในคำประกาศได้ระบุว่า “สุขภาพช่องปาก” เป็นหนึ่งในโรคที่เป็นอุปสรรคต่อการมีสุขภาพดีของประชากรโลก และเป็นโรคที่มีปัจจัยเสี่ยงร่วมกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอื่นๆ มาตรการที่จัดการกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาสุขภาพช่องปากพร้อมกันไปด้วย สุขภาพช่องปากนั้นมีความสำคัญในทุกกลุ่มอายุตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนถึงวัยผู้สูงอายุ ซึ่งมีการศึกษาที่ยืนยันอย่างชัดเจนถึงผลกระทบของโรคปริทันต์ในหญิงตั้งครรภ์ส่งผลให้มารดามีความเสี่ยงต่อการคลอดก่อนกำหนด (Preterm) และพบว่ามีภาวะน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์ (Low Birth Weight)

การเกิดฟันผุในกลุ่มเด็กปฐมวัยและวัยรุ่นจะทำให้เด็กมีอาการปวดฟัน เคี้ยวอาหารไม่ได้ รับประทานอาหารได้น้อย ทำให้เกิดภาวะขาดสารอาหารเรื้อรัง และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต เด็กมีปัญหาในเรื่องการนอนหลับ ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตช้าส่งผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ และทำให้มีฟันน้ำนมซี่อื่น ๆ ในช่องปากและฟันถาวรผุเพิ่มขึ้น ฟันตกกระเกิดจากช่วงวัยเด็กได้รับฟลูออไรด์จากการกินมากเกินไป ในช่วงระหว่างการสร้างฟัน เมื่อเข้าสู่กระแสเลือดจะไปขัดขวางการสร้างชั้นเคลือบฟันในขณะที่ฟันแท้งไม่ขึ้นสู่ช่องปาก ทำให้ผิวเคลือบฟันสร้างตัวเองไม่สมบูรณ์เกิดเป็นรูพรุน และแสดงออกมาเป็นบริเวณที่มีสีขาวขุ่น โดยผิวเคลือบฟันบริเวณดังกล่าวจะมีความแข็งแรงน้อยกว่าปกติ เสี่ยงต่อการสูญเสียชั้นเคลือบฟันได้ง่าย

โรคปริทันต์อักเสบเป็นโรคในช่องปากที่มีความชุกสูง พบได้ในประชากรทั่วไปจากผลการสำรวจ (สำนักทันตสาธารณสุข, 2561) พบว่าประชากรไทยในกลุ่มวัยทำงานที่มีอายุ 35 - 44 ปี มีความชุกโรคปริทันต์อักเสบ ร้อยละ 51.0 ในกลุ่มผู้สูงอายุ 60 - 74 ปี มีความชุกของโรคปริทันต์อักเสบร้อยละ 41.3 โรคปริทันต์อักเสบส่วนใหญ่เป็นแบบเรื้อรัง ผู้ป่วยไม่เจ็บปวดจึงปล่อยทิ้งไว้ไม่รักษา ลักษณะที่ตรวจพบคือ สภาพช่องปากไม่สะอาด มีคราบจุลินทรีย์มาก กลิ่นปากรุนแรง มีหินน้ำลาย ฟันยื่นยาว ฟันห่าง หากใส่ฟันปลอมอาจเป็นสาเหตุให้ฟันปลอมไม่พอดี บางครั้งมีคราบหนอง ในกรณีที่เกิดการอักเสบเฉียบพลันจะมีอาการปวด บวม ฟันโยก มีฝีหนองที่ปลายรากฟัน ทำให้เจ็บปวดทรมาน โรคปริทันต์อักเสบเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียฟัน

ในวัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ โรคปริทันต์เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดต่อการเกิดโรคหลายชนิด เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคทางระบบหลอดเลือดและหัวใจ และโรคเบาหวาน เป็นต้น

องค์การอนามัยโลก รายงานว่า สภาวะที่พบในช่องปากของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสะสมมาตั้งแต่วัยเด็กและได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ นอกจากจะพบโรคและความผิดปกติแล้วยังอาจพบการสูญเสียฟันตั้งแต่ 1 ซี่ จนถึงสูญเสียฟันทั้งปาก ซึ่งทำให้มีข้อจำกัดในการเคี้ยวอาหารนอกจากนี้ ยังได้ระบุปัญหาสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่สำคัญมี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การสูญเสียฟันและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใส่ฟัน 2) ฟันผุและรากฟันผุ 3) โรคปริทันต์ 4) แผล/มะเร็งช่องปาก 5) สภาวะน้ำลายแห้งและ 6) ฟันสึก (World Health Organization, 2014) สุขภาพช่องปากมีปัจจัยเสี่ยงร่วมกับโรคทางระบบ เช่น เบาหวานกับโรคปริทันต์อักเสบ สภาวะน้ำลายแห้งมีความสัมพันธ์กับการใช้ยารักษาโรคทางระบบ สภาวะในช่องปากไม่ดีและการสูญเสียฟันมีความสัมพันธ์กับภาวะทุพโภชนาการและการมีน้ำหนักรลดลง

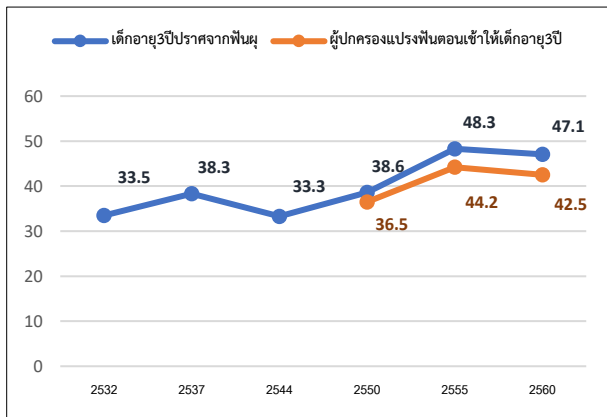
สุขภาพช่องปากนอกจากจะมีความสัมพันธ์กับสุขภาพแล้วยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้วย ซึ่ง Aubrey Sheiham (2005) กล่าวว่า สุขภาพช่องปากเป็นส่วนหนึ่งของสุขภาพที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ทั้งด้านกายภาพ (Physical) และด้านจิตใจ (Psychological) ในเรื่องความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านบุคลิกภาพ การเข้าสังคม การพูดคุย การเคี้ยวอาหารการรับรสอาหาร

## 1.2 สถานการณ์สุขภาพช่องปากของประเทศไทย

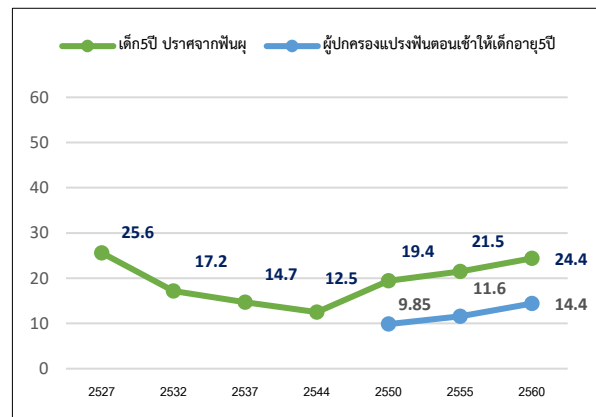
กลุ่มอายุสำคัญที่เป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลงของสภาวะช่องปากแต่ละช่วงวัย ประกอบด้วย เด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3 ปี และ 5 ปี กลุ่มเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นอายุ 12 ปี และ 15 ปี กลุ่มผู้ใหญ่อายุ 35 - 44 ปี ผู้สูงอายุ 60 - 74 ปี และ 80 - 85 ปี จากผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศที่ผ่านมา พบสถานการณ์สุขภาพช่องปากที่สำคัญของประชากรไทย (สำนักทันตสาธารณสุข, 2561) โดยสรุปมีดังนี้

**เด็กก่อนวัยเรียน** ในเด็กอายุ 3 ปี พบว่า เด็กปราศจากโรคฟันผุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 33.5 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 48.3 ในปี พ.ศ. 2555 และในปี พ.ศ. 2560 พบว่าเด็กอายุ 3 ปี ปราศจากฟันผุ มีความใกล้เคียงกับผลการสำรวจครั้งที่ผ่านๆ มา โดยพบร้อยละ 47.1 และเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กปราศจากฟันผุ คือ การที่ผู้ปกครองเอาใจใส่ดูแลช่วยในการแปรงฟันให้กับเด็กกลุ่มนี้ โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2550 ผู้ปกครองแปรงฟันตอนเช้า ร้อยละ 36.5 โดยพบเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2555 และ 2560 เป็นร้อยละ 44.2 และ 42.5 ตามลำดับ รายละเอียดดังภาพที่ 1.1

**กลุ่มเด็กอายุ 5 ปี** พบว่า ปราศจากฟันผุลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2544 จากร้อยละ 25.6 เป็นร้อยละ 12.5 แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2560 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 19.4, 21.5 และ 24.4 ตามลำดับ สำหรับพฤติกรรมกรดูแลสุขภาพช่องปากโดยผู้ปกครองช่วยดูแลแปรงฟันในตอนเช้ามามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.85 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 14.4 ในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปราศจากฟันผุที่มีแนวโน้มมากขึ้น รายละเอียดดังภาพที่ 1.2

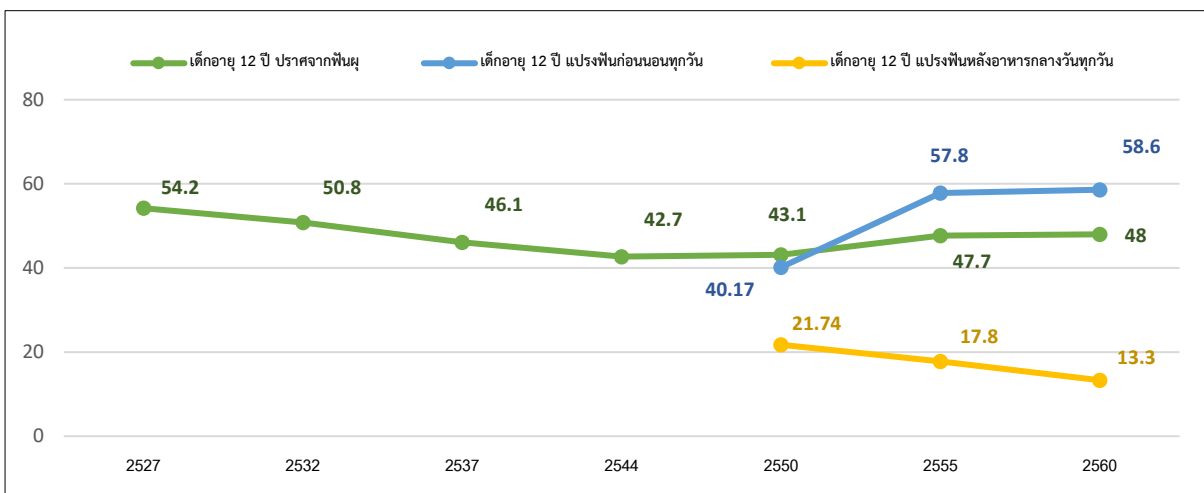


ภาพที่ 1.1 ร้อยละของเด็กอายุ 3 ปี ปราศจากฟันผุและ  
ผู้ปกครองแปรงฟันตอนเช้า



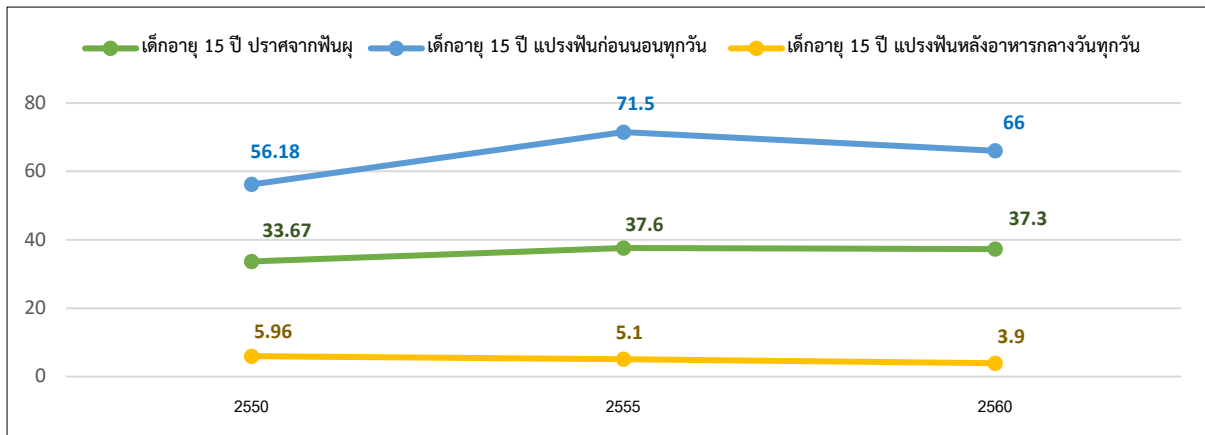
ภาพที่ 1.2 ร้อยละของเด็กอายุ 5 ปี ปราศจากฟันผุและ  
ผู้ปกครองแปรงฟันตอนเช้า

**เด็กวัยเรียนและวัยรุ่น** เด็กวัยเรียนอายุ 12 ปี ในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2544 พบว่าเด็กวัยเรียน ปราศจากฟันผุมีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ 54.2 เป็นร้อยละ 42.7 แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2560 มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 43.1, 47.7 และ 48 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสม พบว่าเด็กวัยเรียนมีการแปรงฟันก่อนนอนทุกวันเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 40.17 ในปี พ.ศ. 2550 เป็น ร้อยละ 58.6 ในปี พ.ศ. 2560 โดยพบพฤติกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกวันลดลง จากร้อยละ 21.74 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 13.3 ในปี พ.ศ. 2560 รายละเอียดดังภาพที่ 1.3



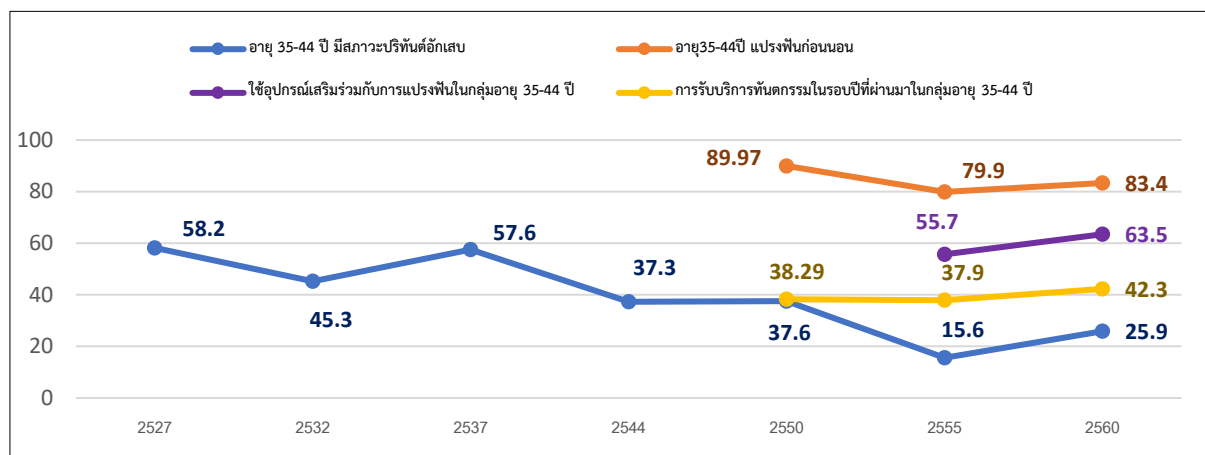
ภาพที่ 1.3 ร้อยละของเด็กวัยเรียนอายุ 12 ปี ปราศจากฟันผุ แปรงฟันหลังอาหารกลางวันและก่อนนอนทุกวัน

**กลุ่มเด็กวัยรุ่นอายุ 15 ปี** พบว่ามีสภาวะปราศจากฟันผุเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 33.67 ในปี พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 37.3 ในปี พ.ศ. 2560 แต่พบพฤติกรรมการแปรงฟันก่อนนอนทุกวันลดลงจากปี พ.ศ. 2555 ที่ร้อยละ 71.5 เป็นร้อยละ 66 ในปี พ.ศ. 2560 โดยพบแนวโน้มการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันลดลง จากร้อยละ 5.96 เหลือร้อยละ 3.9 รายละเอียดดังภาพที่ 1.4



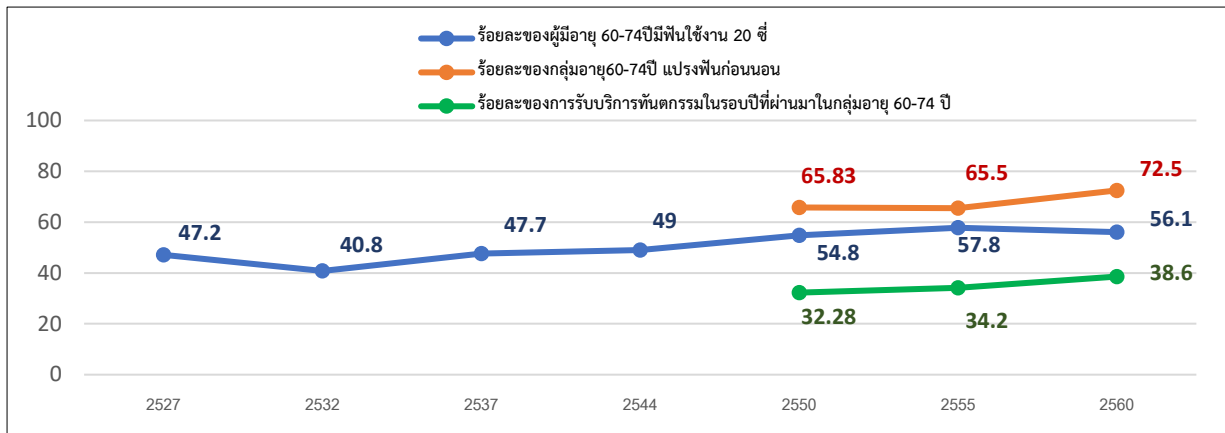
ภาพที่ 1.4 ร้อยละของเด็กวัยเรียนอายุ 15 ปี ปราศจากฟันผุ แปรงฟันหลังอาหารกลางวันและก่อนนอนทุกวัน

**กลุ่มวัยทำงาน** อายุ 35 - 44 ปี พบว่ามีสภาวะปริทันต์อักเสบมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 58.27 ในปี พ.ศ. 2527 เป็นร้อยละ 25.9 ในปี พ.ศ. 2560 โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2555 กลุ่มวัยทำงานมีสภาวะปริทันต์อักเสบน้อยที่สุดที่ร้อยละ 15.6 สำหรับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์ พบว่า กลุ่มวัยทำงาน มีการแปรงฟันก่อนนอนลดลง จากร้อยละ 89.97 ในปี พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 83.4 ในปี พ.ศ. 2560 โดยพบ การใช้อุปกรณ์เสริมร่วมกับการแปรงฟัน ได้แก่ น้ำยาบ้วนปาก ไม้จิ้มฟันไหมขัดฟัน และแปรงซอกฟัน เพิ่มขึ้น จากร้อยละ 55.7 ในปี พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 63.5 ในปี พ.ศ. 2560 สำหรับการไปรับบริการทันตกรรม พบว่า น้อยกว่าครึ่งหนึ่งเคยไปรับบริการแต่มีแนวโน้มไปรับบริการเพิ่มขึ้นแต่ จากร้อยละ 38.29 เป็นร้อยละ 42.3 รายละเอียดดังภาพที่ 1.5



ภาพที่ 1.5 ร้อยละของวัยทำงานอายุ 35 - 44 ปี มีสภาวะปริทันต์อักเสบ แปรงฟันก่อนนอน การใช้อุปกรณ์เสริมร่วมกับการแปรงฟันและการรับบริการทันตกรรม

**กลุ่มวัยสูงอายุ** ในช่วงอายุ 60 - 74 ปี พบว่ามีฟันถาวรใช้งานได้น้อย 20 ซี่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 47.2 ในปี พ.ศ. 2527 เป็นร้อยละ 56.1 ในปี พ.ศ. 2560 การดูแลสุขภาพช่องปากด้วยการแปรงฟัน ก่อนนอนพบว่า เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 65.83 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 72.5 ในปี พ.ศ. 2560 และการไปรับ บริการทันตกรรม พบว่าน้อยกว่าครึ่งหนึ่งเคยไปรับบริการ แต่มีแนวโน้มไปรับบริการเพิ่มขึ้นแต่ จากร้อยละ 32.28 เป็นร้อยละ 38.6 รายละเอียดดังภาพที่ 1.6



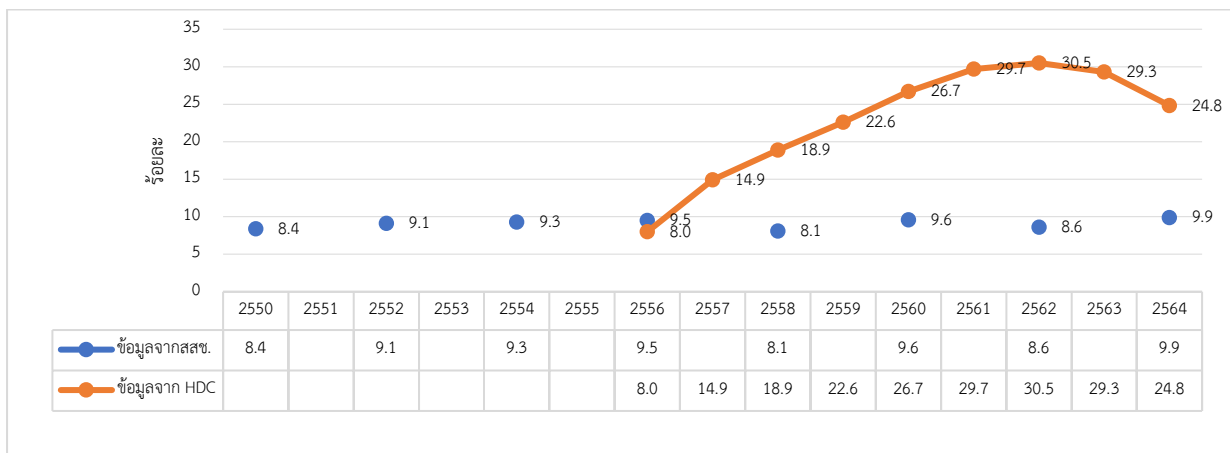
ภาพที่ 1.6 ร้อยละของผู้สูงอายุ 60-74 ปี มีฟันใช้งาน 20 ซี่ แปรฟันก่อนนอน และการรับบริการทันตกรรม

สำหรับในกลุ่มผู้สูงอายุ ช่วงอายุ 80 - 85 ปี จากการรายงานผลการสำรวจสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2560 พบว่า มีฟันถาวรใช้งานได้อย่างน้อย 20 ซี่ ลดลงจากช่วงอายุ 60 - 74 ปี เหลือเพียงร้อยละ 22.4

### 1.3 สถานการณ์การจัดบริการสุขภาพช่องปากในประเทศไทย

#### 1.3.1 การเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปาก

การเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากของประชาชนในเขตเมืองและชนบทไม่รวมกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลระบบรายงานของกระทรวงสาธารณสุข (Health Data Center: HDC) ปีงบประมาณ 2556 - 2564 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2562 อยู่ในอัตราร้อยละ 30.5 และลดลงเหลือร้อยละ 29.3 และ 24.8 (ของจำนวนประชากรประมาณ 45.5 ล้านคน) ในปี 2563 - 2564 เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 แต่จากข้อมูลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2564 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติกลับพบว่า มีประชากรใช้บริการสุขภาพช่องปากในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาเพียงร้อยละ 9.9 หรือประมาณ 6.7 ล้านคน และค่อนข้างคงที่ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา รายละเอียดดังภาพที่ 1.7



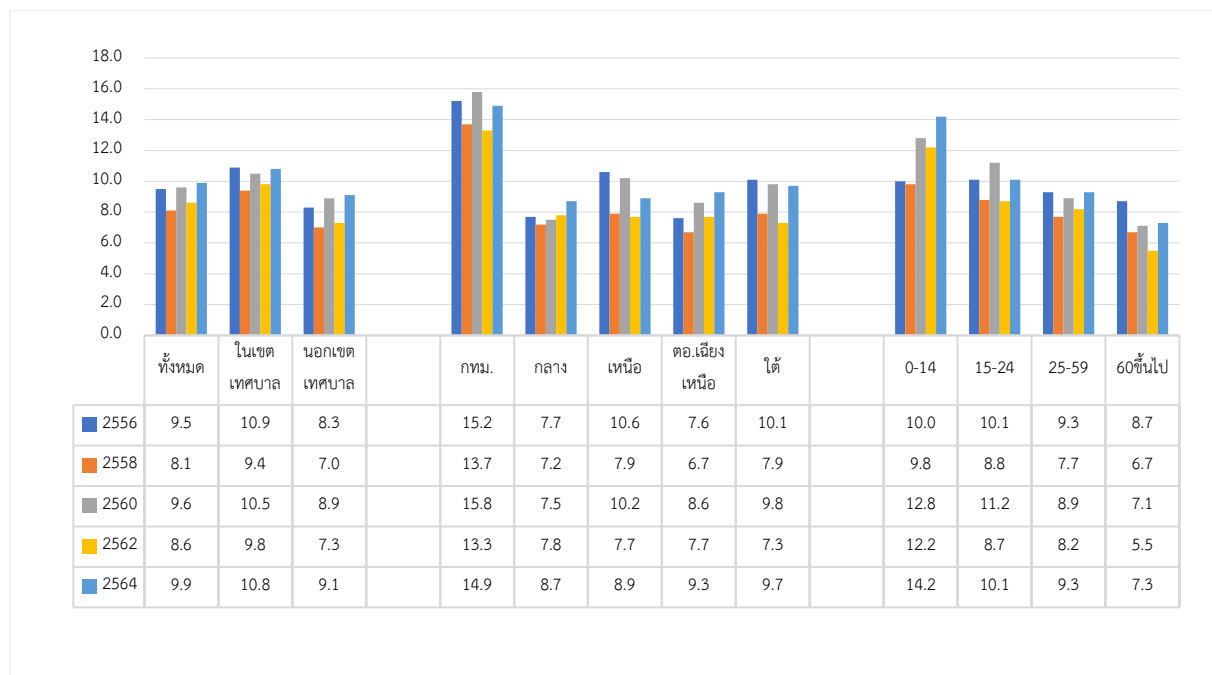
ภาพที่ 1.7 อัตราการเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากของประชากรไทย

ที่มา: ระบบรายงาน HDC กระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2556 - 2564 และการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2550 - 2564



### 1.3.2 อัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปาก

ข้อมูลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) พบว่า ประชากรในกรุงเทพมหานครมีอัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากมากที่สุด (ร้อยละ 14.9) สำหรับภาคอื่น มีสัดส่วนที่ไม่ต่างกัน (ร้อยละ 8 - 10) จำนวนการใช้บริการเฉลี่ยของประชากรทั้งหมดประมาณ 1.6 ครั้ง/ปี ซึ่งน้อยกว่าผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติครั้งที่ 8 พ.ศ. 2560 ประชากรกลุ่มอายุ 35 - 44 ปี และ 60 - 74 ปี มีจำนวนครั้งเฉลี่ยในการรับบริการสุขภาพช่องปาก 1.8 และ 1.9 ครั้ง/ปี ตามลำดับ กลุ่มวัย ที่มีผู้ใช้บริการสุขภาพช่องปากมากที่สุดคือกลุ่มเด็กอายุ 0 - 14 ปี (ร้อยละ 14.2) แต่ใช้บริการเฉลี่ยเพียงคนละ 1.2 ครั้ง/ปี ในขณะที่กลุ่มอายุ 15 - 24 ปี มีอัตราการใช้บริการรองลงมา (ร้อยละ 10.1) แต่มีจำนวนครั้งเฉลี่ย มากกว่าคือ 2.7 ครั้ง/ปี กลุ่มอายุ 25 - 59 ปี มีการใช้บริการสุขภาพช่องปากร้อยละ 9.3 จำนวนครั้งเฉลี่ย 1.5 ครั้ง/ปี และกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปใช้บริการน้อยที่สุด (ร้อยละ 7.3) จำนวนครั้งเฉลี่ย 1.4 ครั้ง/ปี รายละเอียด ดังภาพที่ 1.8 ส่วนผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติครั้งที่ 8 พบว่าประชากรอายุ 12 ปี, 15 ปี, 35 - 44 ปี และ 60 - 74 ปี ได้รับการรักษาทางทันตกรรมร้อยละ 50.8, 32.2, 42.3 และ 38.6 ตามลำดับ



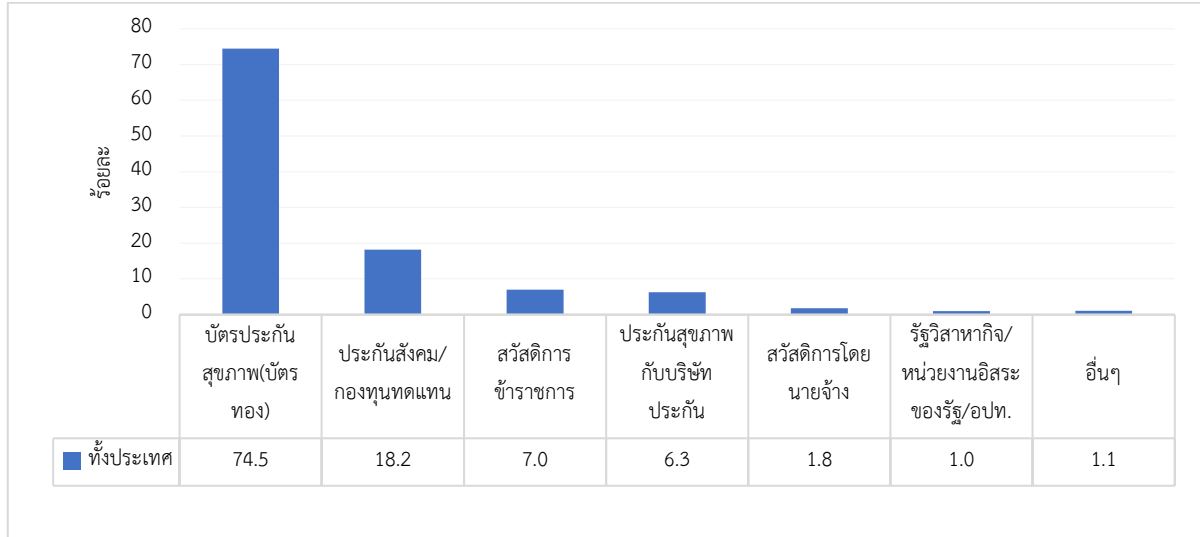
ภาพที่ 1.8 อัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากจำแนกตามเขตการปกครอง ภาค และอายุ

ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556, 2558 2560, 2562 และ 2564 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

### 1.3.3 สวัสดิการคำรักษาพยาบาลและการใช้สิทธิในการรักษาทางทันตกรรม

การมีหลักประกันสุขภาพ เป็นการลดอุปสรรคและภาระในการจ่ายค่ารักษาพยาบาล สถานการณ์อัตราการใช้หลักประกันสุขภาพในปีพ.ศ. 2564 ประชากรไทยมีหลักประกันสุขภาพเพิ่มขึ้น ครอบคลุมร้อยละ 99.3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าร้อยละ 74.5 รองลงมาคือประกันสังคม/กองทุนทดแทนร้อยละ 18.2 และสวัสดิการข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ

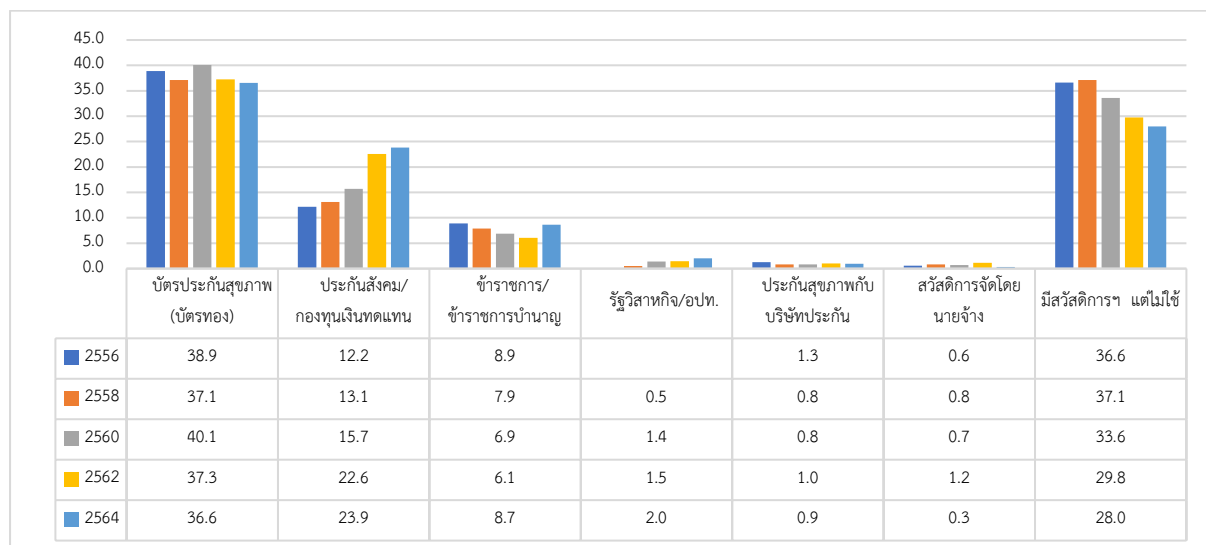
ร้อยละ 7.0 ประชากรในกรุงเทพมหานครใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าน้อยที่สุดแต่ใช้สิทธิประกันสังคมประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน และสวัสดิการจัดโดยนายจ้างมากที่สุด ตรงกันข้ามกับประชากรในภาคอีสานซึ่งใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามากที่สุดแต่ใช้สิทธิประกันสังคมประกันสุขภาพกับบริษัทประกัน และสวัสดิการจัดโดยนายจ้างน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ รายละเอียดดังภาพที่ 1.9



ภาพที่ 1.9 ร้อยละของประชากรที่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล\* จำแนกตามประเภทสิทธิสวัสดิการ

ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2564 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

\* ประชากรแต่ละคนอาจมีสิทธิสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลได้มากกว่า 1 สิทธิ์

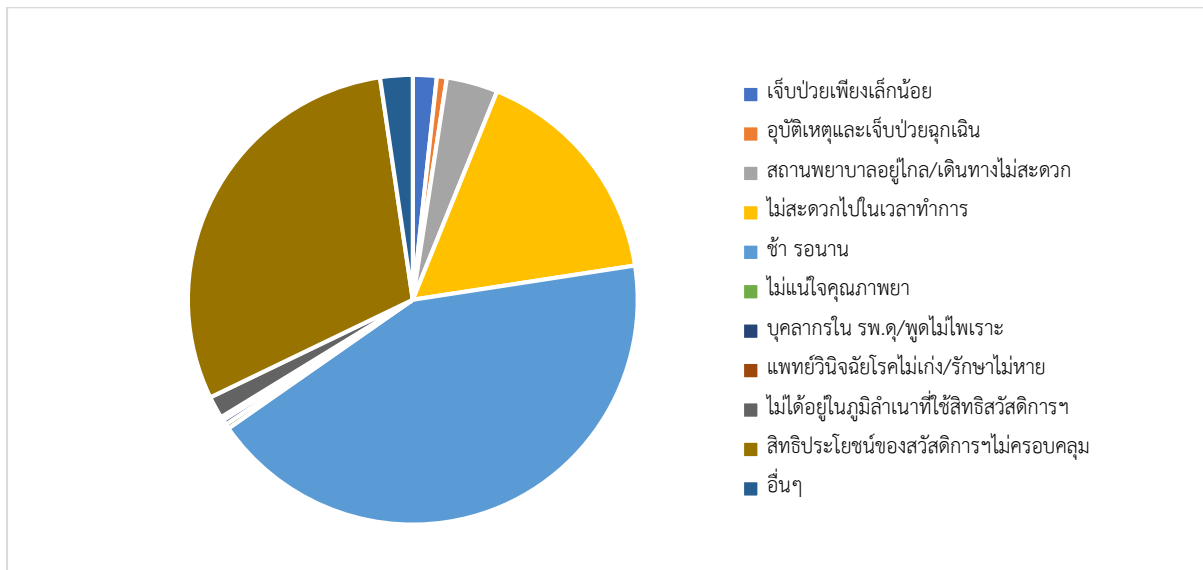


ภาพที่ 1.10 อัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากจำแนกตามสิทธิสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล\*\*

ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556, 2558, 2560, 2562 และ 2564 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

\*\* สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลที่ใช้ในการรับบริการทันตกรรมครั้งสุดท้ายในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

สำหรับอัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากจำแนกตามสิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลในรอบ 12 เดือน พบว่า ในภาพรวมประชากรใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพในการรับบริการสุขภาพช่องปากมากที่สุด (ร้อยละ 36.6) รองลงมาคือสิทธิประกันสังคม/กองทุนทดแทน (ร้อยละ 23.9) และสวัสดิการข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ (ร้อยละ 8.7) โดยในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาการใช้บริการสุขภาพช่องปากด้วยสิทธิประกันสังคม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งประชาชนที่มีสวัสดิการฯแต่ไม่ได้ใช้มีแนวโน้มลดลง (ภาพที่ 1.10) ถึงแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะมีสิทธิสวัสดิการอย่างใดอย่างหนึ่งแต่กลับพบว่ามีผู้ที่ไม่ใช้สิทธิในการรับบริการสุขภาพช่องปากอยู่ถึงร้อยละ 28.0 (ประมาณ 1.6 ล้านคน) โดยมีสาเหตุหลัก 3 อันดับแรก คือ ข้ำ รอนาน สิทธิประโยชน์ของสวัสดิการไม่ครอบคลุม และไม่สะดวกไปในเวลาทำการ ซึ่งเป็นสาเหตุ 3 ลำดับแรกของการสำรวจในทุก ๆ ครั้ง รายละเอียดดังภาพที่ 1.11

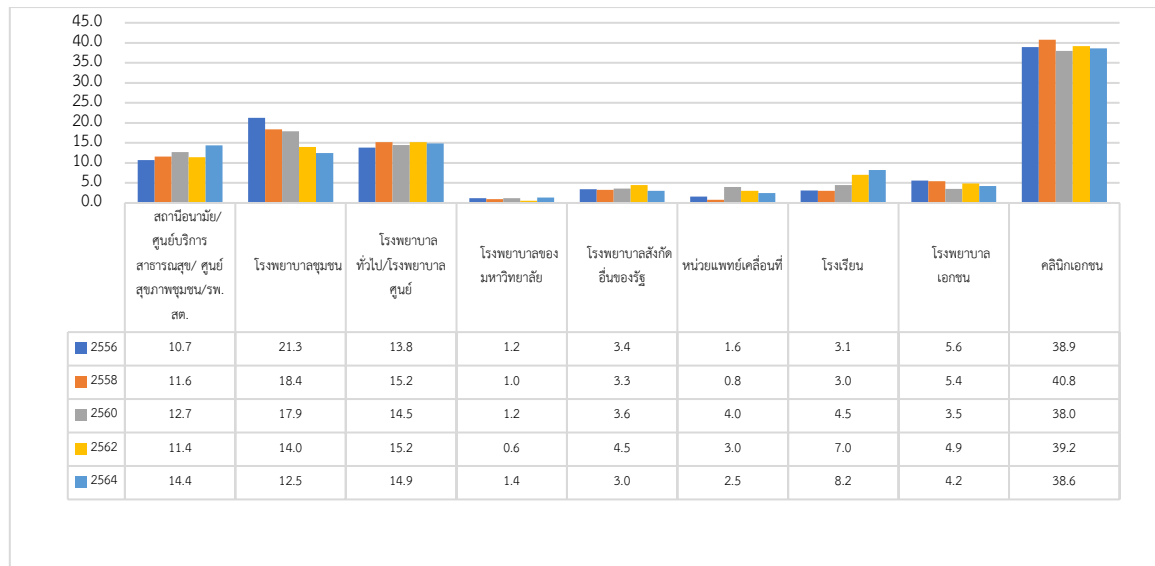


ภาพที่ 1.11 สัดส่วนประชากรที่เข้ารับบริการสุขภาพช่องปากแต่ไม่ได้ใช้สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลที่มี จำแนกตามสาเหตุที่ไม่ใช้สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาล

ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2564 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

### 1.3.4 การใช้บริการสุขภาพช่องปากภาครัฐและเอกชน

การเข้ารับบริการในสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนในปีพ.ศ. 2564 มีสัดส่วนเท่ากับ 57:43 ส่วนใหญ่รับบริการที่คลินิกทันตกรรมสูงถึงร้อยละ 38.6 รองลงมาคือ โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป ศูนย์สุขภาพชุมชน/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และโรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 14.9, 14.4 และ 12.5 ตามลำดับ การให้บริการอนามัยโรงเรียนเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2556 จากร้อยละ 3.1 เป็นร้อยละ 8.2 รายละเอียดดังภาพที่ 1.12 ดังนั้น หากสามารถจัดการให้คลินิกเอกชนเข้ามาร่วมจัดบริการที่จำเป็นร่วมกับภาครัฐจะเป็นการขยายบริการในระดับปฐมภูมิซึ่งเป็นมาตรการหลักในการเพิ่มการเข้าถึงบริการในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร



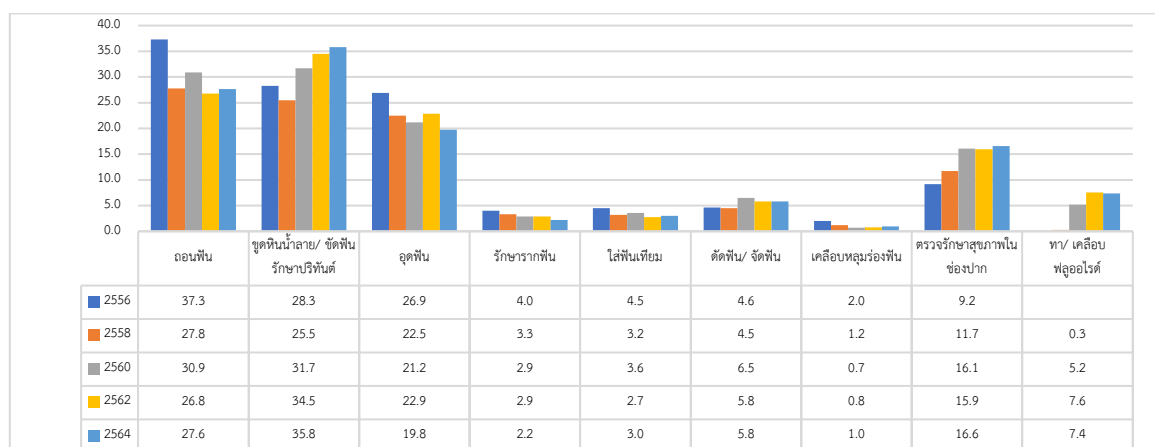
ภาพที่ 1.12 อัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากจำแนกตามสถานพยาบาล<sup>A</sup>

ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556, 2558, 2560, 2562 และ 2564 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

<sup>A</sup> สถานพยาบาลที่ให้บริการทันตกรรมครั้งสุดท้ายในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

### 1.3.5 สัดส่วนการใช้บริการส่งเสริมป้องกันสุขภาพช่องปากและรักษาทางทันตกรรม

การใช้บริการสุขภาพช่องปากของประชากรส่วนใหญ่เป็นบริการเพื่อการรักษาร้อยละ 81.4 และมีการใช้บริการส่งเสริมป้องกันเพียงร้อยละ 18.6 ของการรักษาทั้งหมด ใกล้เคียงกับข้อมูลจากระบบรายงาน HDC พบว่าประชาชนในเขตเมืองและชนบทไม่รวมกรุงเทพมหานครมีอัตราการใช้บริการส่งเสริมป้องกันสุขภาพช่องปากในปี 2560 และ 2561 เพียงร้อยละ 25.05 และ 27.04 ตามลำดับ ประเภทบริการรักษาที่ใช้มากที่สุดเป็นการอุดฟันและการถอนฟันใกล้เคียงกันร้อยละ 31.7 และ 30.9 ตามลำดับ รองลงมาเป็นการอุดฟันร้อยละ 21.2 ประเภทบริการส่งเสริมป้องกันที่ใช้มากที่สุดยังคงเป็นการตรวจสุขภาพช่องปากร้อยละ 16.1 รายละเอียดดังภาพที่ 1.13



ภาพที่ 1.13 อัตราการใช้บริการสุขภาพช่องปากจำแนกตามประเภทบริการ<sup>B</sup>

ที่มา : การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556, 2558, 2560, 2562 และ 2564 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

<sup>B</sup> ประเภททันตกรรมที่รับบริการ 2 ครั้งสุดท้ายในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์

ประชาชนที่มารับบริการทันตกรรมยังมีสัดส่วนที่ไม่มากนักและมีความแตกต่างในการรับบริการระหว่างกลุ่มอายุและสิทธิการรักษาต่าง ๆ โดยการให้บริการประมาณเกือบครึ่งหนึ่งยังอยู่ในภาคเอกชน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้สิทธิการรักษาหลักทั้ง 3 สิทธิ ได้แก่ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ประกันสังคม และสวัสดิการข้าราชการ มีสัดส่วนการไม่ใช้สิทธิในการรับการรักษาทันตกรรมประมาณร้อยละ 30 ส่งผลให้ผู้รับบริการต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้สาเหตุหลักของการไม่ใช้สิทธิหลักของตนเองในการรับบริการทันตกรรม เนื่องจากการได้รับบริการซ้ำ รอนาน และสิทธิประโยชน์ของสวัสดิการไม่ครอบคลุม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อเพิ่มการรับบริการของประชาชน ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างสิทธิการรักษา การเพิ่มความครอบคลุมของการให้บริการทั้งหน่วยให้บริการและชุดสิทธิประโยชน์ หรือการออกแบบระบบบริการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต การใช้เอกชนร่วมจัดบริการเพื่อลดปริมาณผู้ป่วยในโรงพยาบาลของรัฐ หรือการบริการทันตกรรมทางไกล เพื่อลดระยะเวลาและความไม่สะดวกในการเดินทาง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่มีภาวะพึ่งพิง

### 1.3.6 ชุดสิทธิประโยชน์ของหลักประกันสุขภาพด้านบริการทางทันตกรรม

ระบบหลักประกันสุขภาพภาครัฐทั้ง 3 สิทธิ มีความครอบคลุมการบริการทางทันตกรรมในรายละเอียดที่ต่างกัน เช่น สิทธิประกันสังคมครอบคลุมเพียงการอุดฟัน ถอนฟัน ขูดหินปูนและการใส่ฟันเทียม ในขณะที่สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นเพียงหลักประกันเดียวที่ครอบคลุมทั้งการรักษาและทันตกรรมเพื่อการป้องกัน นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างของวิธีการเข้ารับบริการ เช่น ผู้ประกันตนภายใต้สิทธิประกันสังคมสามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลได้จากทั้งสถานพยาบาลรัฐและเอกชน ซึ่งในปัจจุบันมีสถานบริการที่ผู้ประกันตนไม่ต้องสำรองจ่าย โดยเบิกได้ไม่เกิน 900 บาทต่อปี ส่วนผู้ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการจะต้องเข้ารับการรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐเท่านั้น ความแตกต่างเหล่านี้ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการใช้บริการสุขภาพช่องปากระหว่างสิทธิหลักประกันสุขภาพทั้งสามระบบ ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงบริการทางทันตกรรมที่จำเป็น และทำให้ปัญหาสุขภาพช่องปากของประชาชนไทยยังคงเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประเทศ จากข้อมูลการสำรวจดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการเข้ารับบริการสุขภาพช่องปากของคนไทย และการใช้สิทธิสวัสดิการเพื่อรับการรักษา รวมถึงค่าใช้จ่ายทางทันตกรรมที่เกิดขึ้น ควรมีการพัฒนาปรับปรุงนโยบายและระบบการให้บริการทางทันตกรรม ในประเด็นต่อไปนี้

- (1) ควรเน้นนโยบายการป้องกันโรคและสร้างเสริมสุขภาพช่องปากให้มากขึ้น
- (2) ควรมีการขยายระบบบริการสุขภาพช่องปากให้เพียงพอมากขึ้น
- (3) ควรมีการพัฒนาให้เกิดความกลมกลืนระหว่างระบบหลักประกันสุขภาพภาครัฐ

รวมทั้งควรพิจารณาขยายการให้บริการให้สอดคล้องกับรูปแบบการรับบริการของประชาชน โดยต้องมีการพิจารณาหลักเกณฑ์การควบคุมคุณภาพบริการ ขอบเขตการให้บริการ และหลักเกณฑ์การจ่ายเงินร่วมด้วย

#### 1.4 สถานการณ์กำลังคนด้านทันตสุขภาพ

จากข้อมูลรายงานทรัพยากรสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ปี 2563 พบว่า ประเทศไทยมีทันตแพทย์จำนวน 7,561 คน จำแนกตามสังกัดรายเขตสุขภาพ ได้ดังตารางที่ 1 (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

**ตารางที่ 1** ข้อมูลจำนวนทันตแพทย์ของประเทศไทย แยกสายสังกัด และรายเขตสุขภาพ

| ภาค             | กระทรวง<br>สาธารณสุข | กระทรวง<br>อื่น ๆ | รัฐวิสาหกิจ | องค์กรอิสระ | องค์การ<br>บริหารส่วน<br>ท้องถิ่น | เอกชน | รวม   | สัดส่วนปก.<br>ต่อทพ. |
|-----------------|----------------------|-------------------|-------------|-------------|-----------------------------------|-------|-------|----------------------|
| รวมทั้งประเทศ   | 5,581                | 1,015             | 2           | 260         | 275                               | 428   | 7,561 | 8,652                |
| กรุงเทพมหานคร   | 67                   | 342               | 0           | 219         | 219                               | 235   | 1,082 | 5,104                |
| เขตสุขภาพที่ 1  | 624                  | 145               | 2           | 0           | 11                                | 38    | 820   | 6,775                |
| เขตสุขภาพที่ 2  | 346                  | 105               | 0           | 0           | 1                                 | 8     | 460   | 7,446                |
| เขตสุขภาพที่ 3  | 305                  | 4                 | 0           | 0           | 1                                 | 1     | 311   | 9,489                |
| เขตสุขภาพที่ 4  | 531                  | 159               | 0           | 1           | 10                                | 18    | 719   | 7,468                |
| เขตสุขภาพที่ 5  | 511                  | 37                | 0           | 27          | 6                                 | 8     | 589   | 8,785                |
| เขตสุขภาพที่ 6  | 492                  | 44                | 0           | 12          | 8                                 | 62    | 618   | 9,909                |
| เขตสุขภาพที่ 7  | 437                  | 32                | 0           | 0           | 3                                 | 4     | 476   | 10,573               |
| เขตสุขภาพที่ 8  | 429                  | 6                 | 0           | 0           | 3                                 | 8     | 446   | 12,377               |
| เขตสุขภาพที่ 9  | 544                  | 14                | 0           | 1           | 4                                 | 8     | 571   | 11,802               |
| เขตสุขภาพที่ 10 | 384                  | 4                 | 0           | 0           | 1                                 | 3     | 392   | 11,710               |
| เขตสุขภาพที่ 11 | 431                  | 12                | 0           | 0           | 4                                 | 25    | 472   | 9,411                |
| เขตสุขภาพที่ 12 | 480                  | 111               | 0           | 0           | 4                                 | 10    | 605   | 8,222                |

สัดส่วนทันตแพทย์ต่อประชากรในประเทศไทย เป็น 1 : 8,652 กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนน้อยที่สุด คือ 1 : 5,104 คน ในขณะที่จังหวัดในเขตสุขภาพที่ 7 8 9 และ 10 ซึ่งเป็นเขตสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีสัดส่วนมากที่สุด คือ 1 : 10,573-12,377 กล่าวคือ ทันตแพทย์ 1 คน ดูแลประชากรเกิน 10,000 คน ทั้ง 4 เขตสุขภาพ จากข้อมูลพบว่า ทันตแพทย์ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาครัฐ 6,871 คน คิดเป็นร้อยละ 90.87 ของทันตแพทย์ที่สำรวจทั้งหมด ซึ่งถ้าจำแนกทันตแพทย์ในภาครัฐตามสังกัด พบว่าปฏิบัติงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมากที่สุดถึง 5,581 คน คิดเป็นร้อยละ 73.81 ส่วนเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขหรือทันตภิบาล มีประมาณ 6,818 คน สัดส่วนทันตภิบาล : ประชากรในประเทศไทย เป็น 1 : 9,563

ทันตแพทย์ มีการผลิต 13 สถาบัน ผลิตได้ปีละ 616 คน และมีแนวโน้มเพิ่มการผลิตขึ้น เนื่องจากมีคณะทันตแพทยศาสตร์ที่จะขอเปิดใหม่เพิ่มอีกหลายสถาบัน ประกอบกับพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา ที่ผ่านสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการเปิดคณะทันตแพทย์เพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากไม่ต้องขอรับรองสถาบันและรับรองหลักสูตรจากทันตแพทยสภา ส่วนการผลิตทันตภิบาล มีการผลิต 7 สถาบัน แนวโน้มนักเรียนที่มาสมัครเรียนทันตภิบาลลดลงไม่เต็มจำนวนที่รับสมัครอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูล

เมื่อปี พ.ศ. 2557 - 2558 พบว่า ค่าเฉลี่ยการสมัครเข้าศึกษาอยู่ที่ 327 คน จากความสามารถในการผลิตขณะนั้นอยู่ที่ 400 คน

### 1.5 เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563

จากสถานการณ์สุขภาพช่องปากในประเทศไทยและความสำคัญของสุขภาพช่องปากต่อการมีสุขภาพที่ดีของคน ดังนั้นสำนักทันตสาธารณสุข จึงร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจัดทำเป้าหมายทันตสุขภาพระยะยาวมาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อปี 2528 จัดทำ **“เป้าหมายทางทันตสุขภาพของประเทศไทยและแนวทางการดำเนินงานเพื่อบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้าปี 2543”** (The National Oral Health Goals and Strategy in Achieving Health For All By The Year 2000) ดังภาพที่ 1.14 มีผลอย่างมากในการกำหนดทิศทางให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนางาน ทั้งในเรื่องการจัดระบบบริการ การผลิต การพัฒนาบุคลากร รวมทั้งเป็นกรอบในจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพช่องปากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 – 8 ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการให้บรรลุ คือ การพัฒนาสภาวะทันตสุขภาพของประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้แก่ การลดโรคฟันผุ โรคปริทันต์ สภาวะเหงือกอักเสบและการสูญเสียฟันในช่องปากเท่านั้น ทำให้เกิดกิจกรรมการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพช่องปากและทันตกรรมป้องกันอย่างเป็นระบบในสถานบริการและกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียน ส่งผลให้เกิดการควบคุมโรคฟันผุและสภาวะเหงือกอักเสบในเด็กนักเรียนประถมศึกษาได้อย่างชัดเจน



ภาพที่ 1.14 เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563

ที่มา : เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563 กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 ก็ได้กำหนด **“เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563”** (Thailand Oral Health Goal 2020) โดยการกำหนดเป้าหมายทั้ง 2 ครั้ง ใช้เป้าหมายทันตสุขภาพขององค์การอนามัยโลก และสหพันธ์ทันตแพทยนานาชาติเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่เป็นไปได้ของการบรรลุความสำเร็จซึ่งจากการกำหนดเป้าหมายชาตียาวส่งผลดี คือทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและทันตบุคลากร มีเป้าหมายในการวางแผนการพัฒนาทันตสุขภาพอย่างชัดเจน



ต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันเป้าหมายนี้ ใช้เรื่องปัจจัยกำหนดสุขภาพ เป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาทันตสุขภาพ รายละเอียดดังภาพที่ 1.15



ภาพที่ 1.15 กรอบแนวคิดการพัฒนาทันตสุขภาพ ภายใต้การจัดทำเป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563

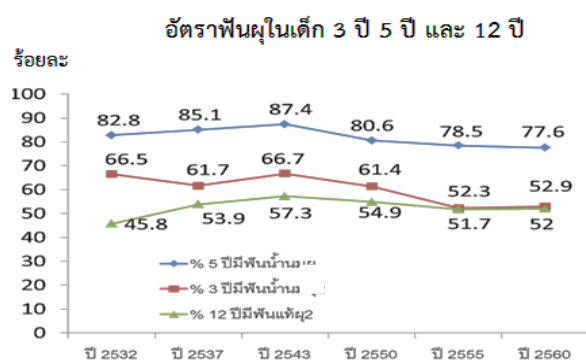
การกำหนดเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนา ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1) ภาคประชาชน มุ่งเน้นให้ประชาชนมีพฤติกรรมทันตสุขภาพที่ดี มีศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สามารถดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชนได้ 2) ภาคบริการ มุ่งเน้นการจัดระบบบริการที่เหมาะสม และครอบคลุม ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการตามความจำเป็นอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน 3) สภาวะทันตสุขภาพ มุ่งเน้นการลดโรคในช่องปากและการสูญเสียฟันในทุกกลุ่มวัย เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งดูจากผลกระทบใน 3 กลุ่มวัย ได้แก่ เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ วัดจากความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน มีสภาวะทางจิตและสังคมเป็นปกติสุข โดยใช้ดัชนี ODP (Oral Health Impact on Daily Performances Index) (กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย, 2550)

## 1.6 ความสำเร็จจากการดำเนินงานที่ผ่านมา

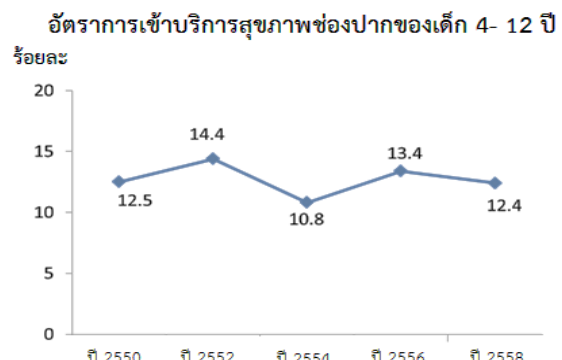
จากการดำเนินงานตามเป้าหมายทั้ง 2 ฉบับ สำนักทันตสาธารณสุขประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถผลักดันให้เกิดนโยบาย แผนงาน โครงการที่สำคัญ ๆ ได้แก่ โครงการฟันดีมีสุขเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (บริษัทสยามเฟียวริตี้ จำกัด) จัดตั้งกองทุนแปรงสีฟันและยาสีฟันในโรงเรียน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน โครงการเฝ้าระวังและส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียน โดยร่วมกับสำนักงานการศึกษาแห่งชาติจัดทำคู่มือ “ครูทำได้” ให้ครูเฝ้าระวังทันตสุขภาพในนักเรียนชั้นประถมศึกษา โครงการลูกรักฟันดีเริ่มที่ซึ่แรก โครงการแปรงสีฟันอันแรกของหนู ร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาแปรงสีฟันให้เด็ก เพื่อกระตุ้นการแปรงฟันในเด็กก่อนวัยเรียนเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพช่องปาก ร่วมมือกับกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา พัฒนาการดูแลทันตสุขภาพในกลุ่มเด็กพิการ ทุพพลภาพ ดาบอดทั่วประเทศ ส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กนักเรียนในพื้นที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ร่วมกับองค์การอนามัยโลก (WHO) และคณะทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ผลิตนมฟลูออไรด์ในโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน โครงการ

เครือข่ายเด็กไทยไม่กินหวาน โครงการโรงเรียนอ่อนหวานโรงเรียนปลอดน้ำตาล ลูกอม ขนมหกกรอบ เป็นการลดน้ำตาลในโรงเรียน และสนับสนุนให้การส่งเสริมสุขภาพช่องปากเป็นเกณฑ์หนึ่งในมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ ในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการออกประกาศให้โรงเรียนจัดอาหารให้นักเรียน ทั้งอาหารว่างและเครื่องดื่มต้องมีปริมาณน้ำตาลไม่เกิน 10 มิลลิกรัม นอกจากนี้ ยังกำหนดให้การเคลือบฟลูออไรด์วานิชและการอุดหลุมร่องฟันอยู่ในชุดสิทธิประโยชน์ของกลุ่มเด็กปฐมวัย และเด็กวัยเรียน ปัญหาของเด็กวัยเรียนที่สำคัญยังมีเรื่องฟันตกกระ กรมอนามัยได้ออกประกาศเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ ให้มีปริมาณฟลูออไรด์ได้ไม่เกิน 0.7 มิลลิกรัมต่อ 1 ลิตร พัฒนาระบบเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาฟันตกกระและปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำบริโภคชุมชน ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยากำหนดมาตรฐานฟลูออไรด์ในยาสีฟัน

โครงการควบคุมการบริโภคยาสูบ เนื่องจากบุหรี่ยุคใหม่เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาสุขภาพช่องปาก ได้แก่ ทำให้มีกลิ่นปาก เกิดมะเร็งช่องปาก จึงร่วมกับมูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่ สนับสนุนให้คลินิกทันตกรรมช่วยเหลือผู้ต้องการอดบุหรี่ ผลักดันให้มีการแสดงฉลากและข้อความในฉลากของบุหรี่ซิการ์แรต เป็นภาพและคำเตือน “การสูบบุหรี่ทำให้เกิดมะเร็งช่องปาก” และ “การสูบบุหรี่ทำให้เกิดกลิ่นปาก” ปี พ.ศ. 2550 เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษาเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนจัดทำโครงการฟันเทียมพระราชทานเพื่อแก้ปัญหาการสูญเสียฟันของผู้สูงอายุ ด้วยการใส่ฟันเทียมทั้งปาก จำนวน 80,000 ราย และได้ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนพระราชบัญญัติภาษีเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมมีการปรับตัวสร้างผลิตภัณฑ์ “ทางเลือกเพื่อสุขภาพ” หรือ Healthier choice ซึ่งเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดีจากการวิเคราะห์กิจกรรมของทั้ง 2 เป้าหมาย พบว่า การดำเนินงานมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเด็กปฐมวัยและเด็กวัยเรียนมากกว่ากลุ่มวัยอื่น เพราะเป็นช่วงวัยที่ควรต้องได้รับการดูแลอย่างเข้มข้นเนื่องจากเป็นช่วงเปลี่ยนชุดฟันสู่ฟันแท้ หากสามารถดูแลเด็กกลุ่มนี้ได้ดี จะสามารถสร้างอุปนิสัยการดูแลตนเองได้ในระยะยาว ซึ่งส่งผลให้เด็กนักเรียนมีอัตราฟันผุลดลงอย่างชัดเจนแต่อัตราการเข้ารับบริการสุขภาพช่องปากยังน้อย



แหล่งที่มาของข้อมูล : จากการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปาก  
ระดับประเทศ สำนักทันตสาธารณสุข



แหล่งที่มาของข้อมูล : จากการสำรวณามัยและสวัสดิการ สำนักงาน  
สถิติแห่งชาติ

ในปี 2557 เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563 ยังไม่สิ้นสุด แต่ประเทศไทยได้เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งปัญหาสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุมี 7 ประเด็น คือ 1) การสูญเสียฟันและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใส่ฟัน 2) ฟันผุ 3) โรคปริทันต์ระยะรุนแรง 4) แผล/มะเร็งช่องปาก 5) สภาวะน้ำลายแห้งจากการเสื่อมของต่อมน้ำลาย 6) ฟันสึก 7) สภาวะช่องปากอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับโรคทางระบบของผู้สูงอายุ จากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2550 พบว่า ผู้สูงอายุมีฟันใช้งานได้ 20 ซี่ขึ้นไป ร้อยละ 54.8 มีปัญหาการสูญเสียฟันทั้งปากร้อยละ 10 และจำเป็นต้องใส่ฟันเทียมทั้งปากร้อยละ 4 หรือ 250,000 คน สูญเสียฟันบางส่วนร้อยละ 94 และพบผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีฟันเฉลี่ยเพียง 10.5 ซี่/คน ดังนั้นเพื่อเตรียมรับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบ จึงได้จัดทำแผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 – 2565 โดยผ่านมติเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2559 เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ เป็นเวลา 8 ปี แบ่งเป็น 2 ระยะๆ ละ 4 ปี ในแผนนี้คณะรัฐมนตรีมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดทำแผนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย

ดังนั้น สำนักทันตสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องที่ภาครัฐและเอกชน จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580ขึ้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานทันตสุขภาพให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทันตสุขภาพและภาวะสุขภาพช่องปากที่ดีของประชาชนต่อไป

## บทที่ 2

### นโยบาย ยุทธศาสตร์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

#### 2.1 นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

##### 2.1.1 ระดับโลกและนานาชาติ

##### 1) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs)

(สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา สำหรับการดำเนินงานด้านสุขภาพช่องปากมีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายในSDGs เป้าหมายที่ 3 ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน และเป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ



ภาพที่ 2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย

##### 2) ร่างแผนสุขภาพช่องปากโลก (DRAFT GLOBAL ORAL HEALTH ACTION PLAN)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2022) มีการจัดทำร่างแผนสุขภาพช่องปากของโลกโดยอาศัยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกในทุกภูมิภาค ใช้กลไกการประชุมสมัชชาสุขภาพโลกครั้งที่ 74 เสนอวาระสุขภาพช่องปาก มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของแผน คือ ประชาชนทุกคนต้องมี

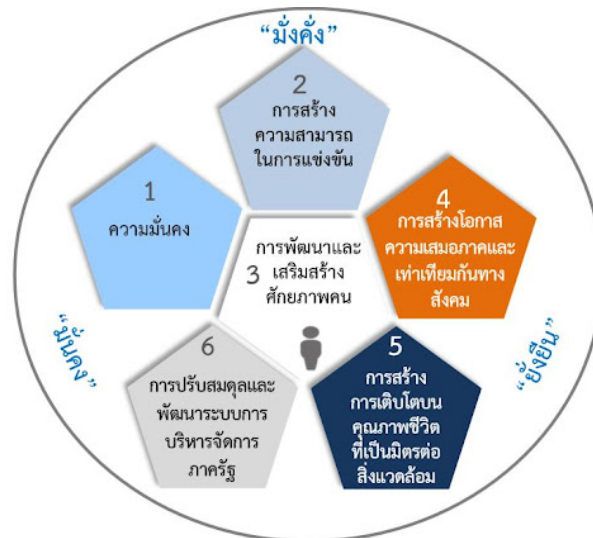
หลักประกันด้านสุขภาพช่องปาก ภายในปี ค.ศ. 2030 เพื่อให้ประชาชนมีสภาวะสุขภาพช่องปากที่ดี ส่งผลที่ดีต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต ภายใต้เป้าหมายคือ ประเทศสมาชิกทุกประเทศต้องจริงจังในการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ลดโรคและอาการไม่พึงประสงค์ด้านสุขภาพช่องปาก รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีหลักประกันด้านสุขภาพช่องปากอย่างครอบคลุม ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) Oral Health Governance สอดประสานความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการเมือง กฎหมายและอื่น ๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ระบบสุขภาพช่องปาก 2) Oral Health Promotion and Oral Disease Prevention ส่งเสริมและป้องกันสุขภาพช่องปาก รวมทั้งลดปัจจัยเสี่ยงที่เป็นปัจจัยกำหนดสุขภาพ 3) Health workforce สร้างรูปแบบการพัฒนากำลังคนด้วยวิธีการใหม่ ๆ และพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของกำลังคนด้านสุขภาพช่องปากให้เหมาะสมกับความต้องการของพื้นที่ 4) Primary Oral Health Care จัดบริการด้านสุขภาพช่องปากในระดับปฐมภูมิแบบบูรณาการทรัพยากร ทั้งด้าน คน เงิน ของ 5) Oral Health Information Systems ส่งเสริมการเฝ้าระวังด้านทันตสุขภาพ รวมทั้งการจัดการระบบข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ พร้อมใช้งาน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบาย 6) Oral Health Research Agenda สร้างและพัฒนางานวิจัยด้านสุขภาพช่องปาก โดยเน้นการวิจัยเชิงระบบสาธารณสุขและการวิจัยเชิงประชากร

### 2.1.2 ระดับประเทศ

1) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580), 2561)

วิสัยทัศน์ : “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีการแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น 6 ด้าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพในประเด็นต่อไปนี้

**ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์** ประเด็นที่ 2 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ประเด็นที่ 5 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ **ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม** ประเด็นที่ 1 การลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ โดยสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และการศึกษา โดยเฉพาะสำหรับผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ประเด็นที่ 3 การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยการรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ ประเด็นที่ 4 การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง โดยส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือนให้มีขีดความสามารถในการจัดการวางแผนชีวิต สุขภาพ ครอบครัว การเงินและอาชีพ



ภาพที่ 2.2 กรอบเป้าหมายการพัฒนา 6 ด้านของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)

2) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย 23 แผนแม่บท 85 แผนแม่บทย่อย 140 เป้าหมายย่อย งานด้านสุขภาพช่องปากสามารถเชื่อมโยงเข้ากับแนวทางการพัฒนาของแผนแม่บทต่อไปนี้เป็น **แผนแม่บทที่ 11 ศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต** ได้แก่ 1) แผนย่อยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ 2) แผนย่อยการพัฒนาเด็กตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์จนถึงปฐมวัย 3) แผนย่อยการพัฒนาช่วงวัยเรียนและวัยรุ่น 4) แผนย่อยการพัฒนาและยกระดับศักยภาพวัยแรงงาน 5) แผนย่อยการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ **แผนแม่บทที่ 13 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี** ได้แก่ 1) แผนย่อยการสร้างความรู้ด้านสุขภาวะและการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะ 2) แผนย่อยการใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี 3) แผนย่อยการพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัยสนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี 4) แผนย่อยการกระจายบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 5) แผนย่อยการพัฒนาและสร้างระบบรับมือและปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่ และโรคอุบัติซ้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ **แผนแม่บทที่ 15 พลังทางสังคม** ได้แก่ 1) แผนย่อยการเสริมสร้างทุนทาง 2) แผนย่อยการรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก **แผนแม่บทที่ 17 ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม** ได้แก่ 1) แผนย่อยการคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐานและหลักประกันทางเศรษฐกิจสังคมและสุขภาพ 2) แผนย่อยมาตรการแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะกลุ่ม

### 3) แผนปฏิรูปประเทศ

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) แผนการปฏิรูปประเทศแต่ละด้านต้องสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ จึงประกาศแผนการปฏิรูปประเทศทั้ง 13 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเมือง 2) ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน 3) ด้านกฎหมาย 4) ด้านกระบวนการยุติธรรม 5) ด้านเศรษฐกิจ 6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7) ด้านสาธารณสุข 8) ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ 9) ด้านสังคม 10) ด้านพลังงาน 11) ด้านการป้องกัน



และปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ 12) ด้านการศึกษา 13) ด้านวัฒนธรรม กีฬาแรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านทันตสุขภาพ คือ แผนปฏิรูปที่ 7 ด้านสาธารณสุข โดยแผนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข มีเป้าประสงค์เพื่อให้ผู้ป่วย ผู้เสี่ยงโรคและผู้สูงอายุได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และทันสมัย มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น สามารถป้องกันและลดโรคที่สามารถป้องกันได้ พร้อมทั้งผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพตนเองและได้รับการบริบาลและรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพที่บ้านและในชุมชน โดยกำหนดกิจกรรมปฏิรูปประเทศที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประชาชน ซึ่งแผนงานด้านทันตสุขภาพจะเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในการดูแลสุขภาพช่องปากเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีบรรลุตามเป้าหมายของแผนปฏิรูปด้านสาธารณสุข

#### 4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570

(ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570), 2565)

การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้าพลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ประกอบด้วย 5 เป้าหมายหลัก ภายใต้ 13 หมายเหตุการพัฒนา โดยจุดเน้นด้านสุขภาพ คือ หมายเหตุที่ 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง เพื่อให้ไทยมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากสินค้าและบริการสุขภาพ องค์ความรู้ด้านการแพทย์และสาธารณสุขมีศักยภาพเอื้อต่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสุขภาพ นอกจากนี้จุดเน้นด้านสุขภาพที่สำคัญประเด็น คือ หมายเหตุที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต



ภาพที่ 2.3 13 หมายเหตุการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570



5) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2579) (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข กำหนดวิสัยทัศน์ให้กระทรวงสาธารณสุข “เป็นองค์กรหลักด้านสุขภาพ ที่รวมพลังสังคม เพื่อประชาชนสุขภาพดี” โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะ ทุก ๆ 5 ปี คือ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2560 - 2564) ปฏิรูประบบ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2565 - 2569) สร้างความเข้มแข็ง ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2570 - 2574) สู้ความยั่งยืน และระยะที่ 4 (พ.ศ. 2575 - 2579) เป็น 1 ใน 3 ของเอเชีย ขับเคลื่อนสู่การบรรลุเป้าหมายเพื่อให้ “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่ มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” ภายใต้พันธกิจแห่งการพัฒนาและอภิบาลระบบสุขภาพอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน โดยแผนยุทธศาสตร์ฯ ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ



ภาพที่ 2.4 แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านสาธารณสุข

สรุปแผนงานสุขภาพช่องปากแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566 - 2580 มีความสอดคล้องกับแผนทั้ง 3 ระดับ โดยสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และมีความสอดคล้องกับแผนระดับ 2 ได้แก่ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ในแผนแม่บทที่ 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต แผนแม่บทที่ 13 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี แผนแม่บทที่ 15 พลังทางสังคม และแผนแม่บทที่ 17 ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม รายละเอียดดังภาพที่ 2.5

## ผังความเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพ ช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566 - 2580



ภาพที่ 2.5 ผังความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ XYZ ที่เกี่ยวข้องกับแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566 - 2580

## 2.2 ตัวอย่างแผนด้านสุขภาพช่องปากระดับประเทศในต่างประเทศ

### 2.2.1 ประเทศญี่ปุ่น

แนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ (A Basic Direction for Comprehensive Implementation of National Health Promotion) ถูกประกาศไว้ในพระราชบัญญัติสร้างเสริมสุขภาพ (Health Promotion Act) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2013 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนการสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติวาระที่ 2 ในศตวรรษที่ 21 หรือ Health Japan 21 วาระ 2 “The second term of National Health Promotion Movement in the twenty first century (Health Japan 21 (the second term))” ในปีงบประมาณ ค.ศ. 2013 - 2022

แนวทางนี้ประกอบด้วย 5 วัตถุประสงค์ คือ 1) การยืดอายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพดี และลดความแตกต่างด้านสุขภาพ 2) การป้องกันการเกิดและการพัฒนาของโรคที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต (ป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง) 3) การพัฒนารวมทั้งรักษาการทำงานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตทางสังคม 4) การสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่ป้องกันและสร้างเสริมสุขภาพของประชาชน และ 5) การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมและรูปแบบการใช้ชีวิต

ซึ่งเป้าหมายด้านสุขภาพช่องปากและฟัน เป็นส่วนหนึ่งในวัตถุประสงค์ที่ 5 มีเป้าหมาย คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับอนามัยช่องปากและฟัน ตามโครงการ 80 - 20 campaign (80 ปี มีฟัน 20 ซี่) มีตัวชี้วัด คือ

| Indicators                                                                                                                          | Current data         | Target                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|
| 1. Maintenance and improvement of oral function (increase in percentage of individuals in their 60s with good mastication)          | 73.4% (2009)         | 80% (2022)            |
| 2. Prevention of tooth loss                                                                                                         |                      |                       |
| A. Increase in percentage of 80-year-old individuals with over 20 teeth remaining                                                   | 25% (2005)           | 50% (2022)            |
| B. Increase in percentage of 60-year-old individuals with over 24 teeth remaining                                                   | 60.2% (2005)         | 70% (2022)            |
| C. Increase in percentage of 40-year-old individuals with all teeth remaining                                                       | 54.1% (2005)         | 75% (2022)            |
| 3. Decrease in percentage of individuals with periodontal disease                                                                   |                      |                       |
| A. Decrease in percentage of individuals in 20s with gingivitis                                                                     | 31.7% (2009)         | 25% (2022)            |
| B. Decrease in percentage of individuals in 40s with progressive periodontitis                                                      | 37.3% (2005)         | 25% (2022)            |
| C. Decrease in percentage of individuals in 60s with progressive periodontitis                                                      | 54.7% (2005)         | 45% (2022)            |
| 4. Increase in number of children without dental caries                                                                             |                      |                       |
| A. Increase in number of prefectures where over 80% of 3-year-old children have no dental caries                                    | 6 prefectures (2009) | 23 prefectures (2022) |
| B. Increase in number of prefectures where 12-year-old children have less than 1 DMFT (the mean decayed, missing, and filled teeth) | 7 prefectures (2011) | 28 prefectures (2022) |
| 5. Increase in percentage of individuals who participated in dental check-up during the past year                                   | 34.1% (2009)         | 65% (2022)            |

ความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมาย ประเทศญี่ปุ่นสามารถบรรลุเป้าหมาย 8020 ในปีค.ศ. 2016 คือ ร้อยละ 51.2 ของผู้สูงอายุ 75-84 ปีมีฟันถาวรใช้งานได้อย่างน้อย 20 ซี่ ทำได้ก่อนเป้าหมาย 6 ปี สำหรับการดำเนินงานในระยะต่อไป มีการตั้งเป้าหมายที่ท้าทายขึ้นคือ ร้อยละ 60 ของผู้สูงอายุ 75-84 ปีมีฟันถาวรใช้งานได้อย่างน้อย 20 ซี่ ในปีค.ศ.2022 และพัฒนาตัวชี้วัดที่เน้นเชิงคุณภาพมากขึ้น เช่น ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม (The 8020 Promotion Foundation, 2018)

### 2.2.2 เครือรัฐออสเตรเลีย

เครือรัฐออสเตรเลียมีแผนสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ค.ศ. 2015-2024 (Australia's National Oral Health Plan 2015 - 2024 "Healthy Mouths Healthy Lives") (The COAG Health Council, 2015) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สภาวะสุขภาพช่องปากดีขึ้น โดยลดอุบัติการณ์ ความชุก และผลกระทบของโรคในช่องปาก รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำของสภาวะสุขภาพช่องปากระหว่างประชากรออสเตรเลีย (Improve oral health status by reducing the incidence, prevalence and effects of oral disease. Reduce inequalities in oral health status across the Australian population) ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ครอบคลุม 4 กลุ่มประชากรหลัก

ยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ 1) การสร้างเสริมสุขภาพช่องปาก (oral health promotion) 2) การเข้าถึงบริการ (access) 3) การวางระบบและการบูรณาการ (systems alignment and integration) 4) ความปลอดภัยและคุณภาพ (safety and quality) 5) บุคลากร (workforce) และ 6) วิจัยและการประเมินผล (research and evaluation)

### 2.2.3 สหพันธรัฐมาเลเซีย

สหพันธรัฐมาเลเซีย มีแผนสุขภาพช่องปากแห่งชาติสำหรับประเทศมาเลเซีย ค.ศ. 2022 - 2030 The National Oral Health Strategic Plan 2022 – 2030 (Ministry of Health, Malaysia, 2021) มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงสถานะสุขภาพช่องปากและคุณภาพชีวิตของประชาชนมาเลเซีย ผ่านการร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชน ด้วยมี priority area 6 area คือ 1) ระบบสุขภาพช่องปาก 2) ความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย 3) พลังของชุมชน 4) มาตรฐานและการควบคุมคุณภาพบริการ 5) การวิจัยและการพัฒนา และ 6) เทคโนโลยีดิจิทัล โดยวัตถุประสงค์ของแผนงานด้วยสถานะสุขภาพช่องปากของประชาชนในกลุ่มวัยสำคัญ (Index age) ได้แก่ การวัดสถานะฟันผุในกลุ่มเด็กปฐมวัย (5 ปี) และวัยเรียน (12 และ 16 ปี) วัดสถานะเหงือกและโรคเหงือกเมื่อเข้าเข้าสู่กลุ่มวัยรุ่น (16 ปี) และวัยทำงาน (35 - 44 ปี) วัดจำนวนฟันผุใช้งานคงเหลือไม่น้อยกว่า 20 ซี่ในกลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปี) และวัดการค้นหาและคัดกรองผู้ป่วยมะเร็งช่องปากเพื่อลดจำนวนผู้ป่วยที่เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งช่องปาก

## 2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

### 2.3.1 Ecological model

โมเดลเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Model) เป็นโมเดลที่ช่วยให้เข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับปัจจัยแวดล้อมในระดับต่าง ๆ ของสังคม ประกอบด้วย ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัยระดับองค์กร ปัจจัยระดับชุมชน และปัจจัยระดับนโยบาย ความเข้าใจในระดับปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการจัดการเพื่อปัจจัยในระดับต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโมเดลเชิงนิเวศวิทยามีแนวคิดที่สำคัญคือ การมุ่งใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและนโยบายทางสังคมที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพด้วย (กรรณิการ์ ศุภชัย, 2559)

การประยุกต์แนวคิดเชิงนิเวศวิทยา (พรณี ปานเทวัญ, 2560) มาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง สามารถใช้โมเดลของนักจิตวิทยาหรือนักพฤติกรรมศาสตร์ในหลายรูปแบบ ซึ่งมีหลักแนวคิดเดียวกัน คือ มองที่บริบทของบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่ล้อมรอบบุคคลนั้น โดยมีการจัดแบ่งระดับของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทั้งระบบเล็ก ระบบกลาง ระบบนอกจนถึงระบบใหญ่ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบาย กฎหมาย ทรัพยากร แหล่งสนับสนุนการบริหารจัดการต่าง ๆ ในภาพรวมระดับประเทศโมเดลเชิงนิเวศวิทยาสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อค้นหาปัจจัยหรือสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพต่าง ๆ หรือปัญหาสุขภาพและความสัมพันธ์เชื่อมโยงของปัจจัยแต่ละระดับจึงมีความครอบคลุมในด้านบุคคลและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการใช้เพื่อจัดการแก้ไขปัญหาสุขภาพให้สอดคล้องกับสาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ โมเดลนี้จึงสามารถนำมาแก้ปัญหสุขภาพเชิงระบบอย่างเป็นองค์รวมได้เป็นอย่างดี การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคมีความสำคัญทั้งในสภาวะปัจจุบันและอนาคต สิ่งสำคัญควรมีการศึกษาพัฒนาทั้งการนำกรอบโมเดลมาใช้เพื่อ

หาปัจจัยและสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ และข้อมูลเชิงประจักษ์ในการปฏิบัติการแบบพหุระดับ (multilevel interventions) ว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีกว่าการใช้ intervention เพียงระดับเดียวรวมทั้งความสัมพันธ์ของแต่ละระดับที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การศึกษาในปัจจุบันยังมีพฤติกรรมสุขภาพอีกหลายชนิดที่ขาดหลักฐานอ้างอิงในประสิทธิผลของการจัดการสิ่งแวดล้อมและนโยบายว่ามีผลกระทบทางบวกต่อพฤติกรรมสุขภาพ นอกจากนั้นการสร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการปฏิบัติในแต่ละระดับทั้งในระดับบุคคลและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อสุขภาพที่ดีของประชากรไทยในอนาคต

สำหรับแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580 ได้นำแนวคิดโมเดลเชิงนิเวศวิทยามาประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดในการวางแผนงานด้านการส่งเสริมป้องกันและคุ้มครองสุขภาพช่องปาก ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพช่องปาก (Promotion Prevention Protection) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมุมมองครอบคลุมทั้งการปรับเปลี่ยนปัจจัยระดับบุคคล และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่เน้นให้การส่งเสริมสุขภาพคือประเด็นบูรณาการร่วมของทุกคนในทุกมิติ



ภาพที่ 2.6 The Social Ecological Model อ้างถึงใน กรรณิการ์ ศุภชัย, 2559

### 2.3.2 6 เสาหลักในระบบสุขภาพ (6 Building blocks)

องค์ประกอบของระบบสุขภาพช่องปากของประเทศไทย อาจแบ่งได้ตามแนวทาง The WHO Health Systems Framework (World Health Organization, 2010) ได้เป็น 6 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การบริการสุขภาพ (Service delivery) ระบบการบริการที่ดีควรมีลักษณะที่ดีคือ การจัดการบริการที่ครอบคลุมทั้งการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟื้นฟู การทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่ายด้วยการมีเครือข่ายบริการในระดับปฐมภูมิ ไม่มีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการทั้งในด้านของการเงิน ภาษา วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ การจัดการบริการที่มีคุณภาพและปลอดภัย การบริหารจัดการ การประสานงาน การส่งต่อระหว่างเครือข่ายให้บริการ เน้นการมีส่วนร่วมต่อการจัดการบริการจากองค์กรต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชน ตลอดจนการจัดการบริการโดยเน้นผู้รับบริการเป็น

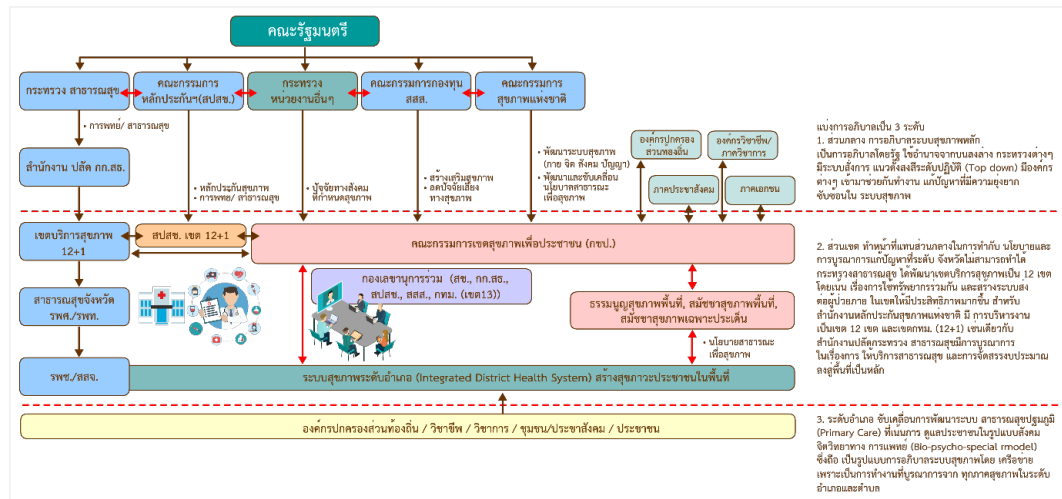


ศูนย์กลาง 2) กำลังคนด้านสุขภาพ (Health workforce) การสร้างความเข้มแข็งในการสรรหา การกระจาย การรักษา และการเพิ่มผลผลิต การจัดทำแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ สอดประสานไปกับแผน ในระดับที่สูงขึ้น เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 3) สารสนเทศด้านสุขภาพ (Health information) เป็นข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย กฎหมาย สนับสนุนการ ให้บริการ การวิจัยและพัฒนา ตลอดจนให้ข้อมูลย้อนกลับสู่ชุมชนและบุคคลซึ่งเจ้าของข้อมูลสุขภาพ สามารถ แบ่งระดับของข้อมูลได้ตามระดับการใช้งาน ดังนี้ 1.ระดับบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเชิงคลินิก 2. ระดับหน่วยบริการ เป็นข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการให้บริการต่าง ๆ 3. ระดับประชากร เพื่อวางแผนและตัดสินใจด้านสาธารณสุข 4.ระดับการเฝ้าระวังทางสาธารณสุข เป็นข้อมูลทั้งจากระบบบริการ และข้อมูลจากชุมชน 4) การเข้าถึงยาและเวชภัณฑ์ (Medical products, vaccines and technologies) การพิจารณามาตรฐาน แนวปฏิบัติ และข้อบังคับการใช้ยาและเวชภัณฑ์ การผลิตที่เชื่อถือได้ การจัดหา การ จัดเก็บ และระบบจำหน่าย 5) การเงินการคลัง (Health financing) การพิจารณาจัดสรรค่าใช้จ่ายทาง สาธารณสุขเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ตั้งแต่กระบวนการเก็บรวบรวม (Collecting) การมีกองทุนรวม (Pooling) และการจัดสรรงบประมาณ (Allocate) และ 6) ภาวะผู้นำและธรรมาภิบาล (Governance) การใช้อำนาจใน การตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทาง นโยบายและการใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานสาธารณสุขของประเทศผ่าน คณะรัฐมนตรี และมีการออกกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นแกนกลาง มีหน่วยงาน ในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ลงไปถึงระดับตำบลทั่วประเทศ และมีหน่วยงานสาธารณสุขในสังกัด อื่น ๆ รวมทั้งภาคเอกชน ระบบสุขภาพช่องปากของประเทศไทยจึงควรมุ่งเน้นการดำเนินงานทั้ง 6 องค์ประกอบอย่างสมดุล เพื่อทำให้เกิดผลลัพธ์ในแง่การเข้าถึงบริการได้อย่างครอบคลุมและมีคุณภาพ ปลอดภัยทั้งผู้รับและผู้ให้บริการ ประชาชนเกิดผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ดีขึ้นและเกิดความเสมอภาคด้านสุขภาพ



ภาพที่ 2.7 The WHO Health Systems building blocks Framework

ที่มา: World Health Organization, 2010



กระทรวงสาธารณสุขยังมีการบริหารจัดการบริการสุขภาพในระดับพื้นที่ในรูปแบบของเขตสุขภาพ เพื่อต้องการกระจายอำนาจออกจากส่วนกลางไปยังเขตพื้นที่ โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (service plan) เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงมาตรฐานระหว่างเครือข่ายบริการสุขภาพทั้ง 12 เขต โดยเน้นให้เกิดผลลัพธ์การบริการที่ดีขึ้น และลดเวลาการรอคอย โดยจัดให้มีกลไกในพื้นที่โดยคณะกรรมการเขตสุขภาพและผู้จัดการระดับเขต รวมไปถึงกำหนดให้บริการปฐมภูมิ (Primary care service) เป็นบริการด้านแรกและส่งต่อเมื่อมีข้อบ่งชี้ให้กับโรงพยาบาล (hospital service) เชื่อมโยงบริการระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิและตติยภูมิเข้าด้วยกัน (ศุภกร ศรีแผ้ว, ม.ป.ป.)

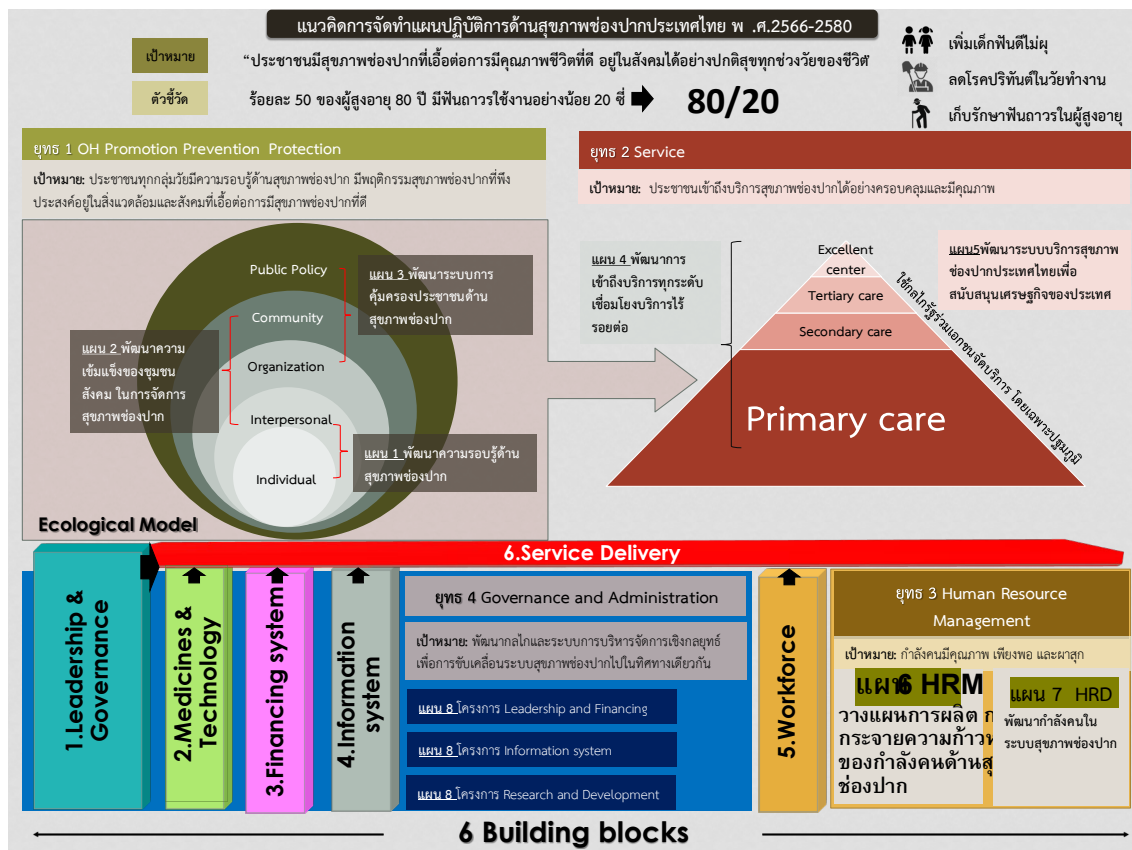


## บทที่ 3

### กรอบแนวคิดและกระบวนการจัดทำแผน

#### 3.1 กรอบแนวคิดการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย

พ.ศ. 2566 - 2580



ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580

#### 3.2 กระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย

พ.ศ. 2566 - 2580

- 1) ทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยในต่างประเทศ ข้อมูลแนวโน้ม กฎหมาย/แผนนโยบายระดับชาติ
- 2) วิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ด้วยวิธีการ SWOC analysis และกำหนดเป็นภาพฉากทัศน์การพัฒนาสุขภาพช่องปากในอนาคต (Strategic scenario planning)
- 3) กำหนดกรอบและเป้าหมายด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย
- 4) ประชุมคณะกรรมการ คณะทำงานจัดทำร่างแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580 โดยครอบคลุมประเด็น กรอบแผนงาน 4 ยุทธศาสตร์ เป้าหมายและตัวชี้วัดของแผนงาน และรายละเอียดแผนงานยุทธศาสตร์ที่ 1 – 4 และนำเสนอในที่ประชุมเวทีต่าง ๆ

- 5) เปิดรับฟังความคิดเห็นจากภาคีเครือข่ายจาก 2 ช่องทาง ได้แก่
  - จากผู้เชี่ยวชาญ
  - จากเวทีประชาพิจารณ์
- 6) นำข้อเสนอสู่การปรับปรุงแผนงานฉบับสมบูรณ์
- 7) ขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติเสนอแผนงานต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพิจารณา ถิ่นกรองตามขั้นตอนและกระบวนการ ตามมติคณะรัฐมนตรี
- 8) ประกาศใช้แผนฯ ที่ผ่านการอนุมัติจากมติคณะรัฐมนตรี
- 9) ขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ เสนอต่อองค์กรทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ



ภาพที่ 3.2 กระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580

### 3.3 ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์



ภาพที่ 3.3 ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ในแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580

### 3.4 ระยะเวลาดำเนินการ

พ.ศ. 2566 - 2580

### 3.5 หน่วยงานรับผิดชอบแผนงาน

หน่วยงานหลัก : กระทรวงสาธารณสุข

## บทที่ 4

### แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย

พ.ศ. 2566 - 2580

#### 4.1 เป้าประสงค์ของแผน

“ประชาชนมีสุขภาพช่องปากที่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขทุกช่วงวัยของชีวิต”

#### 4.2 วัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย

พ.ศ. 2566 - 2580

- 1) เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้และพฤติกรรมพึงประสงค์ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี
- 2) เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากได้อย่างครอบคลุมและมีคุณภาพ

#### 4.3 ตัวชี้วัดของแผน

##### 4.3.1 ตัวชี้วัดนำ (Lagging indicators)

| ตัวชี้วัด                                                    | Base line<br>(ปี 2560) | พ.ศ.2565 | พ.ศ.2570 | พ.ศ.2575 | พ.ศ.2580 |
|--------------------------------------------------------------|------------------------|----------|----------|----------|----------|
| ร้อยละผู้สูงอายุ 80 ปีมีฟันถาวรใช้งานอย่างน้อย 20ซี่ (80:20) | 22.4                   | 26       | 32       | 40       | 50       |

##### 4.3.2 ตัวชี้วัดตาม (Leading indicators)

| ตัวชี้วัด                                                      | Base line<br>(ปี 2560) | พ.ศ.2565 | พ.ศ.2570 | พ.ศ.2575 | พ.ศ.2580 |
|----------------------------------------------------------------|------------------------|----------|----------|----------|----------|
| <b>1. เพิ่มเด็กฟันดี</b>                                       |                        |          |          |          |          |
| 1.1 ร้อยละเด็กอายุ 3 ปีปราศจากฟันผุ (Increase % Caries free)   | 47.1                   | 60       | 65       | 70       | 80       |
| 1.2 ร้อยละเด็กอายุ 12 ปี ฟันดีไม่มีผุ (Increase % Cavity free) | 66.7                   | 70       | 80       | 85       | 90       |
| <b>2. ลดเหงือกอักเสบในวัยรุ่นและโรคปริทันต์ในวัยทำงาน</b>      |                        |          |          |          |          |
|                                                                | 69.9                   | 65       | 55       | 50       | 45       |

| ตัวชี้วัด                                                                                 | Base line<br>(ปี 2560) | พ.ศ.2565 | พ.ศ.2570 | พ.ศ.2575 | พ.ศ.2580 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|----------|----------|----------|----------|
| 2.1 ร้อยละเยาวชนอายุ 15 ปี มี<br>เหงือกอักเสบ (Decrease %<br>Gingivitis)                  | 25.9                   | 20       | 15       | 10       | 5        |
| 2.2 ร้อยละวัยทำงานอายุ 35-44ปี<br>เป็นโรคปริทันต์ (Decrease %<br>Periodontal disease)     |                        |          |          |          |          |
| <b>3. เก็บรักษาฟันถาวรในผู้สูงอายุ</b>                                                    |                        |          |          |          |          |
| 3.1 ร้อยละผู้สูงอายุ 60-74 ปีมีฟัน<br>ถาวรใช้งานอย่างน้อย 20ซี่ (%20<br>Functional Teeth) | 56.1                   | 60       | 65       | 70       | 80       |

#### 4.4 ยุทธศาสตร์ตามแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580

|                 |                                                                                                         |
|-----------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ยุทธศาสตร์ที่ 1 | การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพช่องปาก<br>(Promotion Prevention Protection) |
|-----------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|

##### ● เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 1

ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปาก มีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์อยู่ในสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี

##### ● วัตถุประสงค์เฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 1

- 1) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมในการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปากในประชาชนและครอบครัว รวมทั้งพัฒนาช่องทางและกลไกการเข้าถึง
- 2) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบบส่งเสริมป้องกันด้านสุขภาพช่องปากในระดับชุมชน
- 3) เพื่อพัฒนาระบบและกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปาก

##### ● ภาพความสำเร็จเมื่อสิ้นสุดแผนงาน

ร้อยละ 80 ของประชาชนทุกกลุ่มวัยมีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์

##### ● ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่ 1

| ชื่อตัวชี้วัด                                                   | พ.ศ.2570 | พ.ศ.2575 | พ.ศ.2580 |
|-----------------------------------------------------------------|----------|----------|----------|
| ร้อยละของประชาชนทุกกลุ่มวัยมีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์ | 60       | 70       | 80       |

##### ● แผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 ประกอบด้วย 3 แผนงาน

#### แผนงานที่ 1 พัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปาก

| โครงการ                                                                 | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                         | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                         |
|-------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.1 พัฒนาคำ<br>ความรู้/ความ<br>รอบรู้ด้าน<br>สุขภาพช่องปาก<br>ในประชาชน | 1. ผลักดันให้เกิดความร่วมมือเชิงนโยบาย<br>การส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปาก<br>ในทุกกลุ่มวัยแบบบูรณาการ<br>2. พัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายในการ<br>ส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปากแก่<br>ประชาชนและครอบครัว<br>3. พัฒนากลไกการขับเคลื่อนความรอบรู้ด้าน<br>สุขภาพช่องปากและพฤติกรรมสุขภาพที่พึง | 1. กรมอนามัย<br>2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ<br>สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)<br>3. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข<br>4. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ<br>5. กระทรวงศึกษาธิการ<br>- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน<br>- คณะกรรมการการอาชีวศึกษา |



| โครงการ                                                                                                                                                                | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                        | ประสงค์ ผ่านการทำงานของทีมสุขภาพ และ<br>คณะกรรมการสุขภาพระดับตำบล อำเภอ<br>4. พัฒนาเครื่องมือ/นวัตกรรม ในการสร้าง<br>เสริม กำกับติดตาม และประเมินผลความ<br>รอบรู้ในประชาชนและครอบครัว                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                           |
| 1.2 พัฒนาศักยภาพ<br>ประชาชนในการ<br>เฝ้าระวังสุขภาพ<br>ช่องปาก ของ<br>ตนเอง (Self-<br>surveillance)<br>และการจัดการ<br>สิ่งแวดล้อมด้าน<br>สุขภาพช่องปาก<br>ของครอบครัว | 1. กำหนดมาตรฐานครอบครัวสุขภาพฟันดี<br>(การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพช่องปาก<br>และมีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่เหมาะสม)<br>2. ขับเคลื่อนมาตรฐานครอบครัวสุขภาพฟัน<br>ดีผ่านช่องทางต่างๆ โดยการพัฒนาศักยภาพ<br>บุคลากรสาธารณสุขในการสนับสนุนให้<br>ประชาชนมี self-surveillance รวมทั้งการ<br>จัดการสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพช่องปากของ<br>ครอบครัว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ<br>ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการดูแลสุขภาพ<br>ช่องปากในชุมชน<br>3. พัฒนารูปแบบและคลังข้อมูลความรู้การเฝ้า<br>ระวังปัจจัยสำคัญและพฤติกรรมเสี่ยงและการ<br>จัดการสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพช่องปาก โดย<br>เชื่อมข้อมูลระดับบุคคล ครอบครัว setting<br>สำคัญ เช่น โรงเรียน สถานประกอบการ ชุมชน<br>ผู้สูงอายุ เชื่อมโยงกับหน่วยบริการ มีการ<br>จัดบริการในการลดความเสี่ยง | 1. กรมอนามัย<br>2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ<br>สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)<br>3. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข<br>4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น /<br>สำนักงานอนามัยและสำนักงานการแพทย์<br>กรุงเทพมหานคร<br>5. กรมกิจการสตรีและสถาบัน<br>ครอบครัว กระทรวงพม. |

## แผนงานที่ 2 พัฒนาระบบส่งเสริมป้องกันด้านสุขภาพช่องปากของชุมชน

| โครงการ                                                                | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                            | หน่วยงาน                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2.1 พัฒนาความ<br>เข้มแข็ง ของ<br>ชุมชนในการ<br>จัดการสุขภาพ<br>ช่องปาก | 1. กำหนดนโยบายระดับประเทศด้านการ<br>ส่งเสริมสุขภาพช่องปากของชุมชน สร้าง<br>ความเข้มแข็งให้ชุมชนและท้องถิ่นในการ<br>กำหนดนโยบายและขับเคลื่อนมาตรการด้าน<br>สุขภาพช่องปาก | 1. กรมอนามัย<br>2. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข<br>3. สำนักงานหลักประกันสุขภาพ<br>แห่งชาติ (สปสช.)<br>4. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ<br>แห่งชาติ (สช.) |

| โครงการ | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|         | <p>2. พัฒนาศักยภาพชุมชน/พื้นที่ ให้สามารถเฝ้าระวังและจัดการด้านสุขภาพช่องปาก จากข้อมูลของพื้นที่โดยชุมชนเอง ต่อการเตือนภัยด้านสุขภาพช่องปาก เมื่อมีเหตุปัจจัยเสี่ยงในพื้นที่</p> <p>3. สร้างความเข้มแข็งของกลไกระดับอำเภอ/ตำบลในการกำกับติดตาม และประเมินผล เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4. ส่งเสริมการบูรณาการและการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ในการเอื้อให้เกิดการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และระดับพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายในการทำงานส่งเสริมป้องกันด้านสุขภาพช่องปาก ร่วมกับทีมสุขภาพ</p> | <p>5. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น / สำนักงานอนามัยและสำนักงานการแพทย์ กรุงเทพมหานคร</p> <p>6. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- กรมกิจการเด็กและเยาวชน</li> <li>- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ</li> <li>- กรมกิจการผู้สูงอายุ</li> <li>- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว</li> <li>- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ</li> </ul> |

### แผนงานที่ 3 พัฒนาระบบการคุ้มครองประชาชนด้านสุขภาพช่องปาก

| โครงการ                                                                          | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 3.1 คุ้มครองประชาชนด้านผลิตภัณฑ์ บริการ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องสุขภาพช่องปาก | <p>1. พัฒนาระบบและกลไกด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านทันตสุขภาพ ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านทันตสุขภาพ</p> <p>1) พัฒนาระบบการป้องกัน ควบคุม กำกับดูแลสินค้าและบริการให้มี ปลอดภัย</p> <p>2) ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนามาตรฐาน ส่งเสริมการใช้มาตรฐาน ผลักดันให้เกิดมาตรการทางกฎหมาย และการบังคับใช้ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านทันตสุขภาพอย่างยั่งยืน</p> | <p>1. กรมอนามัย</p> <p>2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)</p> <p>3. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>4. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)</p> <p>5. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค</p> <p>6. มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค</p> |

| โครงการ | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | หน่วยงาน |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
|         | <p>2. พัฒนารฐานข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องด้านผลิตภัณฑ์ทันตสุขภาพและบริการ โดยเชื่อมโยงข้อมูลการร้องเรียน รวมถึงสถานการณ์ปัญหาของผู้บริโภคจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน</p> <p>1) พัฒนาระบบรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลการร้องเรียน สถานการณ์ปัญหาด้านสินค้า และบริการทางทันตกรรมของผู้บริโภค</p> <p>2) พัฒนารฐานข้อมูลการร้องเรียน เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาของผู้บริโภค</p> |          |

|                 |                                           |
|-----------------|-------------------------------------------|
| ยุทธศาสตร์ที่ 2 | การพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก (Service) |
|-----------------|-------------------------------------------|

- เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 2  
ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากได้อย่างครอบคลุมและมีคุณภาพ
- วัตถุประสงค์เฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2
  - 1) เพื่อพัฒนาให้หน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิดำเนินงานด้านสุขภาพช่องปากผ่านเกณฑ์ตามเป้าหมาย
  - 2) เพื่อพัฒนาข้อเสนอรายการสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพช่องปาก
  - 3) เพื่อพัฒนาระบบบริการทันตกรรมเฉพาะทางในระดับทุติยภูมิขึ้นไป เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนในภูมิภาคได้อย่างครอบคลุม
- ภาพความสำเร็จเมื่อสิ้นสุดแผนงาน  
ร้อยละ 80 ของประชาชนเข้าถึงบริการพื้นฐานและตามความจำเป็น
- ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่ 2

| ชื่อตัวชี้วัด                                        | พ.ศ.2570 | พ.ศ.2575 | พ.ศ.2580 |
|------------------------------------------------------|----------|----------|----------|
| ร้อยละของประชาชนเข้าถึงบริการพื้นฐานและตามความจำเป็น | 60       | 70       | 80       |

- แผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 2 ประกอบด้วย 2 แผนงาน

#### แผนงานที่ 4 พัฒนาระบบบริการด้านสุขภาพช่องปากทุกระดับ เชื่อมโยงบริการไร้รอยต่อ

| โครงการ                         | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 4.1 พัฒนาระบบบริการระดับปฐมภูมิ | 1. พัฒนาหน่วยบริการให้สามารถจัดบริการทันตกรรมปฐมภูมิได้ตามมาตรฐาน <ol style="list-style-type: none"> <li>1.1 กำหนดมาตรฐาน</li> <li>1.2 สนับสนุนการพัฒนา</li> <li>1.3 ประเมิน และรับรอง</li> <li>1.4 ส่งเสริมให้เอกชนร่วมเป็นเครือข่ายหน่วยบริการ</li> </ol> 2. จัดทำแผนการกระจายคลินิกทันตกรรมตามพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตเมือง           3. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อรองรับการจัดบริการทันตกรรมปฐมภูมิ | 1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข           2. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ           3. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)           4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น/สำนักงานมัยและสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร           5. กรมอนามัย           6. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ           7. มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์ |

| โครงการ                                                                                            | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                    | <p>3.1 พัฒนามาตรฐานข้อมูลเพื่อใช้ในระบบสุขภาพช่องปาก ครอบคลุมและเชื่อมโยงทุกระดับบริการ</p> <p>3.2 ส่งเสริมการใช้เวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ในหน่วยบริการทุกสังกัด</p> <p>3.3 ควบคุมกำกับกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลสุขภาพ (HIE) ใน 3 ประเด็น คือ Data Security, Data Privacy และ Data Quality</p> <p>4. พัฒนาระบบทันตกรรมทางไกล (tele dentistry) เพื่อสนับสนุนการจัดบริการทันตกรรมปฐมภูมิ</p> <p>4.1 กำหนดมาตรฐานการให้บริการทันตกรรมทางไกล</p> <p>4.2 พัฒนา platform การให้บริการทันตกรรมทางไกล</p> <p>4.3 สนับสนุนการใช้ระบบทันตกรรมทางไกลในหน่วยบริการทุกสังกัด</p> <p>4.4 ควบคุมกำกับมาตรฐานการให้บริการในระบบทันตกรรมทางไกล</p> |                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 4.2 พัฒนาระบบบริการระดับทุติยภูมิและตติยภูมิรวมทั้งศูนย์ความเป็นเลิศ (Excellent Center) (เฉพาะทาง) | <p>1. พัฒนาระบบบริการทันตสุขภาพแบบไร้รอยต่อ โดยพัฒนาตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตติยภูมิ และศูนย์เชี่ยวชาญระดับสูง รวมถึงการพัฒนาการส่งต่อภายในเครือข่ายเขตบริการสุขภาพ เพื่อให้สามารถดูแลได้อย่างเบ็ดเสร็จภายในเครือข่ายและลดความเหลื่อมล้ำทางด้านทันตสุขภาพของประชาชน โดย</p> <p>2. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการบริการทันตกรรมเชี่ยวชาญเฉพาะทางให้ครบทุกสาขาภายในเครือข่ายสุขภาพ</p> <p>3. สนับสนุนการบริการทันตกรรมระดับเชี่ยวชาญ รวมถึงการเป็นสถานบันฝึกอบรมทันตบุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะสมรรถนะ ทั้งนี้เพื่อลดการส่งต่อออก</p>                                                                                              | <p>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>2. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ</p> <p>3. กรมการแพทย์</p> <p>4. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)</p> <p>5. คณะทันตแพทย์ทุกมหาวิทยาลัย</p> <p>6. มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์</p> <p>7. ทันตแพทย์สภา</p> |

| โครงการ | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | หน่วยงาน |
|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
|         | <p>นอกเขต และ บริการจัดการโดยการใช้ทรัพยากรรวมในระดับเขตเพื่อให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>4. พัฒนามาตรฐานศูนย์ความเป็นเลิศด้านสุขภาพช่องปาก (Center of Excellent: COE)</p> <p>4.1 ด้าน Infrastructure:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ universal design การก่อสร้างอาคาร/หรือขยายพื้นที่เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนในภูมิภาคได้อย่างครอบคลุม</li> <li>○ ทรัพยากรเพียงพอ ได้แก่ ventilation อุปกรณ์ที่จำเป็น</li> </ul> <p>4.2 ด้าน Human resource:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ พัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้องให้มีทักษะและศักยภาพเพื่อให้สามารถให้บริการ</li> <li>○ มีระบบและเกณฑ์ในการคัดเลือกและจัดสรรทันตแพทย์เฉพาะทาง ให้กระจายและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่</li> <li>○ สร้างความคงอยู่: สนับสนุนการศึกษาต่อ ระบบจ้างงาน ค่าตอบแทน เครือข่าย สร้างความร่วมมือกับเอกชน</li> </ul> <p>4.3 Referral system: การใช้ระบบสารสนเทศ เพื่อการสื่อสาร (teledentistry communication) เพื่อการปรึกษาและส่งต่อผู้ป่วยแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการอย่างรวดเร็วและครบถ้วน</p> <p>4.4 Partnership: มีคณะกรรมการจากภาครัฐทุก ๆ กระทรวง และภาคเอกชน เพื่อ</p> |          |

| โครงการ                                                                     | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                             | สร้างความร่วมมือในการพัฒนาระบบบริการทันตกรรมเฉพาะทาง                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 4.3 พัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก เพื่อรองรับภาวะวิกฤติ (Health emergencies) | <ol style="list-style-type: none"> <li>พัฒนาแนวทางการดำเนินงานด้านสุขภาพช่องปากเพื่อรองรับการจัดบริการในภาวะวิกฤติ</li> <li>จัดกระบวนการเตรียมพร้อมในการรองรับ เช่น โครงสร้าง งบประมาณ กำลังคน</li> <li>จัดทำแผนเผชิญเหตุสำหรับแต่ละภาวะวิกฤติ</li> </ol>                                                                                                                                                                        | <ol style="list-style-type: none"> <li>สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ</li> <li>กรมการแพทย์</li> <li>สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)</li> <li>กรมอนามัย</li> <li>ทันตแพทยสภา</li> </ol>                               |
| 4.4 พัฒนาสิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพช่องปาก กลไกการจัดการและการเข้าถึงบริการ    | <ol style="list-style-type: none"> <li>จัดทำข้อเสนอและขับเคลื่อนรายการ/กิจกรรมบริการสุขภาพช่องปากอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การพัฒนา/บรรจุเป็นสิทธิประโยชน์</li> <li>พัฒนาข้อเสนอรูปแบบ วิธีการจ่ายชดเชยค่าบริการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริการสุขภาพช่องปาก</li> <li>พัฒนาระบบบริการ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการ และเกิดความต่อเนื่องในการให้บริการ</li> <li>พัฒนาระบบจัดบริการแบบเน้นคุณค่า (value-based healthcare)</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ</li> <li>กรมการแพทย์</li> <li>สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)</li> <li>กรมอนามัย</li> <li>สำนักงานประกันสังคม</li> <li>กรมบัญชีกลาง</li> </ol> |

**แผนงานที่ 5 พัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปากประเทศไทยเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ**

| โครงการ                                                                          | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 5.1 พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ด้านทันตกรรม (Dental tourism/ Dentalhub) | <ol style="list-style-type: none"> <li>จัดตั้งคณะกรรมการแบบบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการต่างประเทศ</li> <li>จัดทำแผนบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ด้านทันตกรรม</li> <li>พัฒนาเมืองต้นแบบการจัดบริการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ด้านทันตกรรม</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ</li> <li>กรมการแพทย์</li> <li>กรมอนามัย</li> <li>กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น/สำนักอนามัยและ</li> </ol> |



| โครงการ | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                        | หน่วยงาน                                                                                                                                                     |
|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|         | <p>4. สนับสนุนการร่วมลงทุนของภาคเอกชน ผ่านกลไกด้านการเงิน เช่น มาตรการเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ลดหย่อนภาษี</p> <p>5. ส่งเสริมห้องปฏิบัติการทางทันตกรรมให้สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ</p> | <p>สำนักงานคณะกรรมการแพทย<br/>กรุงเทพมหานคร</p> <p>6. สถาบันรับรองคุณภาพ<br/>สถานพยาบาล</p> <p>7. สถานประกอบการ<br/>ห้องปฏิบัติการด้านทันตกรรม<br/>เอกชน</p> |

|                 |                                                                        |
|-----------------|------------------------------------------------------------------------|
| ยุทธศาสตร์ที่ 3 | การบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก<br>(Human Resource Management) |
|-----------------|------------------------------------------------------------------------|

- เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 3  
กำลังคนด้านสุขภาพช่องปากมีคุณภาพ เพียงพอ และเกิดความผาสุก
- วัตถุประสงค์เฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 3
  - 1) เพื่อวางแผนการผลิต การกระจาย และความก้าวหน้าของกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก
  - 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของกำลังคนด้านสุขภาพช่องปากในระบบ
- ภาพความสำเร็จเมื่อสิ้นสุดแผนงาน  
จำนวนบุคลากรด้านสุขภาพช่องปากทุกวิชาชีพมีความเพียงพอ มีคุณภาพและสมรรถนะเหมาะสม
- ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่ 3

| ชื่อตัวชี้วัด                                                                                | พ.ศ.2570 | พ.ศ.2575 | พ.ศ.2580 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------|----------|----------|
| จำนวนของบุคลากรที่มีสมรรถนะด้านพัฒนา<br>นโยบายและบริหารจัดการทันตสาธารณสุข (คน)              | 750      | 1,500    | 2,500    |
| ร้อยละของบุคลากรที่ตอบสนองเกณฑ์หน่วย<br>บริการปฐมภูมิที่มี เพียงพอ คุณภาพ สมรรถนะ<br>เหมาะสม | 50       | 80       | 100      |

- แผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ประกอบด้วย 2 แผนงาน

**แผนงานที่ 6** วางแผนการผลิต การกระจาย ความก้าวหน้าของกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก (HRM)

| โครงการ                                                                                                                                         | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 6.1 บริหารจัดการ<br>กำลังคนใน<br>ระบบสุขภาพ<br>ช่องปากเพื่อ<br>ประชาชน<br>เข้าถึงบริการ<br>สุขภาพช่อง<br>ปากได้อย่าง<br>ครอบคลุมและ<br>มีคุณภาพ | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. จัดตั้งคณะกรรมการกำหนดและ<br/>ขับเคลื่อนนโยบายกำลังคนด้านสุขภาพช่อง<br/>ปากระดับประเทศ</li> <li>2. สนับสนุนและส่งเสริมความเข้มแข็งกลไก<br/>กำหนดและขับเคลื่อนนโยบายกำลังคนด้าน<br/>สุขภาพช่องปากในระดับพื้นที่</li> <li>3. วางแผนกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก<br/>ของประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการ<br/>ด้านสุขภาพช่องปากของประชากร ระบบ<br/>บริการสุขภาพช่องปาก และทิศทางการ<br/>เปลี่ยนแปลงต่างๆ ของประเทศในอนาคต</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. สำนักงานปลัดกระทรวง<br/>สาธารณสุข</li> <li>2. องค์กรผู้บริหารคณะทันต<br/>แพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</li> <li>3. สถาบันพระบรมราชชนก</li> <li>4. ทันตแพทยสภา/ราชวิทยาลัย</li> <li>5. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</li> <li>6. กรมอนามัย</li> <li>7. สำนักงานคณะกรรมการ<br/>ข้าราชการพลเรือน</li> </ol> |
| 6.2 อารังรักษา<br>กำลังคนด้าน                                                                                                                   | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. พัฒนาเส้นทางความก้าวหน้าของ<br/>บุคลากรด้านสุขภาพช่องปากทุกวิชาชีพ</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. สำนักงานปลัดกระทรวง<br/>สาธารณสุข</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                    |

| โครงการ                           | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                       | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                            |
|-----------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| สุขภาพช่องปาก                     | <p>รวมทั้งการได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมในการทำงาน</p> <p>2. พัฒนาระบบแรงจูงใจในการทำงานที่เหมาะสมตามสายวิชาชีพ</p>                                                                                                                                                                                  | <p>2. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</p> <p>3. กรมอนามัย</p> <p>4. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน</p>                                                                                               |
| 6.3 ผลิดักำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก | <p>1. กำหนดแผนการผลิตบุคลากรด้านสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมของแต่ละสาขาวิชาชีพและมีอิสระในการประกอบวิชาชีพตามกฎหมาย</p> <p>2. กำหนดการประเมินศักยภาพและสมรรถนะบุคลากรด้านสุขภาพช่องปากที่สอดคล้องกับบริบทแต่ละห้วงเวลา</p> <p>3. พัฒนาข้อเสนอหลักสูตรการเรียนการสอนด้านสุขภาพช่องปากทุกสาขาวิชาชีพ</p> | <p>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>2. องค์การผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</p> <p>3. สถาบันพระบรมราชชนก</p> <p>4. ทันตแพทยสภา/ราชวิทยาลัย</p> <p>5. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</p> |

แผนงานที่ 7 พัฒนากำลังคนในระบบสุขภาพช่องปาก (HRD)

| โครงการ                                                                                          | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | หน่วยงาน                                                                                                                                                                         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 7.1 พัฒนากำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก เพื่อรองรับด้านการจัดการนโยบายและบริหารจัดการด้านทันตสาธารณสุข | <p>1. กำหนดนโยบายให้มีการจัดวางกำลังคนในสายงานทันตสาธารณสุข</p> <p>2. จัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพกำลังคนเพื่อการบริหารจัดการงานทันตสาธารณสุขในทุกกระดับ รวมทั้งหลักสูตรการเรียน/การอบรมบุคลากรด้านนโยบายและบริหารจัดการด้านทันตสาธารณสุข</p> <p>3. วางแผนผู้สืบทอดตำแหน่ง (succession plan) ของบุคลากรด้านนโยบายและบริหารจัดการทันตสาธารณสุข</p> | <p>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>2. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</p> <p>3. กรมอนามัย</p> <p>4. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน</p>                                     |
| 7.2 พัฒนากำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก เพื่อรองรับระบบปฐมภูมิ                                         | <p>1. การพัฒนาศักยภาพทันตแพทย์/ทันตภิบาลเพื่อปฏิบัติงานในระบบทันตกรรมปฐมภูมิ</p> <p>1.1 พัฒนาหลักสูตร</p> <p>1.2 จัดอบรมทันตแพทย์และทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการ</p>                                                                                                                                                                  | <p>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>2. คณะทันตแพทย์ ทุกมหาวิทยาลัย</p> <p>3. สถาบันพระบรมราชชนก</p> <p>4. ทันตแพทยสภา/ราชวิทยาลัย</p> <p>5. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</p> |

| โครงการ                                                                                         | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | หน่วยงาน                                                                                                                                                                         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                 | <p>ปฐมภูมิหรือเครือข่ายบริการปฐมภูมิ</p> <p>2. การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานของทันตแพทย์/ ทันตภิบาลในระบบทันตกรรมปฐมภูมิ</p> <p>2.1 การศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำมาตรฐานระบบสนับสนุนการทำงาน</p> <p>2.2 การกำหนดมาตรฐานระบบสนับสนุนการทำงาน</p> <p>2.3 การประเมินผล</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                  |
| 7.3 พัฒนากำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก เพื่อรองรับบริการทุติยภูมิ ตติยภูมิ และศูนย์เชี่ยวชาญระดับสูง | <p>1. การฝึกอบรมทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาโดยการร่วมผลิตระหว่างกระทรวงสาธารณสุขและคณะทันตแพทยศาสตร์</p> <p>1.1 สนับสนุนสถานที่และอุปกรณ์เพื่อใช้ในการฝึกอบรม ทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา</p> <p>1.2 พัฒนาทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลในการเป็นอาจารย์</p> <p>1.3 พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐานตามที่ราชวิทยาลัยทันตแพทย์แห่งประเทศไทยกำหนดไว้</p> <p>1.4 สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานฝึกอบรม</p> <p>2. การฝึกอบรมทันตแพทย์เฉพาะทางในหลักสูตร 4 เดือน</p> <p>2.1 พัฒนาหน่วยฝึกอบรม</p> <p>2.2 สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานฝึกอบรม</p> | <p>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>2. คณะทันตแพทย์ ทุกมหาวิทยาลัย</p> <p>3. สถาบันพระบรมราชชนก</p> <p>4. ทันตแพทยสภา/ราชวิทยาลัย</p> <p>5. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</p> |

|                 |                                                                       |
|-----------------|-----------------------------------------------------------------------|
| ยุทธศาสตร์ที่ 4 | การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ<br>(Governance and Administration) |
|-----------------|-----------------------------------------------------------------------|

● เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 4

“พัฒนากลไกและระบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อการขับเคลื่อนระบบสุขภาพช่องปากไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อการบรรลุเป้าหมายของแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย”

● วัตถุประสงค์เฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 4

- 1) เพื่อสร้างและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนสุขภาพช่องปากของประเทศ
- 2) เพื่อกำหนดทิศทางและจัดทำกลไกการบริหารจัดการข้อมูลด้านสุขภาพช่องปาก
- 3) เพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาต่อยอดในการสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟันฟูสุขภาพช่องปาก

● ภาพความสำเร็จเมื่อสิ้นสุดแผนงาน

ร้อยละ 80 ของการบรรลุเป้าหมายของแผนงานสุขภาพช่องปากประเทศไทย

● ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่ 4

| ชื่อตัวชี้วัด                                             | พ.ศ.2570       | พ.ศ.2575       | พ.ศ.2580       |
|-----------------------------------------------------------|----------------|----------------|----------------|
| ร้อยละของการบรรลุเป้าหมายของแผนงานสุขภาพช่องปากประเทศไทย  | 80%ของเป้าหมาย | 80%ของเป้าหมาย | 80%ของเป้าหมาย |
| ร้อยละของโครงการที่บรรลุเป้าหมายตามแผนในยุทธศาสตร์ที่ 1-4 | 80%ของเป้าหมาย | 80%ของเป้าหมาย | 80%ของเป้าหมาย |

● แผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 4 ประกอบด้วย 1 แผนงาน

**แผนงานที่ 8** พัฒนากลไกและระบบสนับสนุนเพื่อการอภิบาลระบบสุขภาพช่องปากของประเทศ

| โครงการ                                                  | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 8.1 สร้างและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนสุขภาพช่องปากของประเทศ | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. จัดตั้งคณะกรรมการทันตสาธารณสุขแห่งชาติ และหน่วยงาน/สำนักงานเลขานุการเพื่อการขับเคลื่อนแผนงานและอภิบาลระบบสุขภาพช่องปากของประเทศไทย</li> <li>2. สร้างวิสัยทัศน์ร่วมและกำหนดทิศทางของแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติระยะ 20 ปี ด้านสุขภาพช่องปาก โดยความร่วมมือของภาคีเครือข่าย</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. กรมอนามัย</li> <li>2. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>3. กรมการแพทย์</li> <li>4. สำนักงานประมาณ</li> <li>5. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ</li> <li>6. ทันตแพทยสภา</li> <li>7. องค์การบริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</li> </ol> |

| โครงการ                                                | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | หน่วยงาน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                        | <p>3. บริหารจัดการด้านการเงินการคลัง โดยประสานแหล่งทรัพยากร/งบประมาณจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4. เสนอนโยบาย กฎหมายและมาตรการระดับประเทศที่สนับสนุนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติระยะ 20 ปี ด้านสุขภาพช่องปาก</p> <p>5. จัดตั้งและประสานความร่วมมือองค์กรในการประเมินรับรองมาตรฐานบริการด้านทันตกรรม</p>                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 8.2 พัฒนาระบบสารสนเทศด้านสุขภาพช่องปากของประเทศ        | <p>1. กำหนดทิศทางและจัดทำแผนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศระดับประเทศ</p> <p>2. สร้างกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลด้านสุขภาพช่องปาก เชื่อมต่อฐานข้อมูลและโปรแกรมเป็นระบบเดียวกัน และบริหารจัดการข้อมูลเป็นภาพใหญ่ระดับประเทศ</p> <p>3. สร้างมาตรฐานระบบข้อมูลสุขภาพช่องปากที่สามารถแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงกัน ทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Global health records)</p> <p>4. สร้างระบบการจัดการข้อมูล เพื่อติดตามประเมินผลตัวชี้วัดและผลผลิตของแต่ละยุทธศาสตร์</p> | <p>1. กรมอนามัย</p> <p>2. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>3. กรมการแพทย์</p> <p>4. สำนักงานงบประมาณ</p> <p>5. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ</p> <p>6. ทันตแพทยสภา</p> <p>7. องค์กรผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</p> <p>8. สำนักงานสถิติแห่งชาติ</p> <p>9. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ</p> |
| 8.3 ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมด้านสุขภาพช่องปาก | <p>1. กำหนดให้มีศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านสุขภาพช่องปากระดับภาคและระดับประเทศ เช่น การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น</p> <p>2. ศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และ/หรือบริการที่สนับสนุนการรักษา ป้องกันโรค และความผิดปกติในช่องปากของประชาชน ครอบคลุมทุกสภาพปัญหาที่สำคัญ</p>                                                                                                                                                     | <p>1. กรมอนามัย</p> <p>2. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</p> <p>3. กรมการแพทย์</p> <p>4. องค์กรผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</p> <p>5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ</p> <p>6. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ</p>                                                                                              |

| โครงการ | มาตรการสำคัญ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | หน่วยงาน                                                                                                               |
|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|         | <p>3. สนับสนุนการรับรองลิขสิทธิ์เทคโนโลยีนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ และ/หรือบริการที่คิดค้นได้ก่อนนำไปเผยแพร่ และประยุกต์ใช้กับประชาชน</p> <p>4. สนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ได้จากการศึกษาวิจัย และพัฒนา ไปใช้จัดบริการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพช่องปากแก่ประชาชน ผ่านภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางทันตกรรม มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น</p> | <p>7. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข</p> <p>8. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ</p> <p>9. มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์</p> |



## บทที่ 5

### แนวทางการขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผล

#### 5.1 แนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย

พ.ศ. 2566 - 2580

แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580 มีแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมายของแผนงานที่กำหนดไว้ ดังนี้

**5.1.1 กำหนดให้มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักและหน่วยงานสนับสนุน** เพื่อทำหน้าที่ผลักดันขับเคลื่อน กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

| ยุทธศาสตร์                                                                                                | หน่วยงานรับผิดชอบหลัก                                                                                                                                                                                                            | หน่วยงานสนับสนุน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ย.1 การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสุขภาพช่องปาก (Promotion Prevention Protection) | 1. กรมอนามัย<br>2. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)<br>3. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)<br>4. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค<br>5. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น / สำนักงานอนามัยและสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร | 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)<br>2. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข<br>3. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)<br>4. มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค<br>5. สวทช. /NECTAC<br>6. มูลนิธิทันตสาธารณสุข<br>7. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ<br>8. กระทรวงศึกษาธิการ<br>- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน<br>- คณะกรรมการการอาชีวศึกษา<br>9. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์<br>- กรมกิจการเด็กและเยาวชน<br>- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ<br>- กรมกิจการผู้สูงอายุ<br>- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว<br>- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ |

| ยุทธศาสตร์                                                              | หน่วยงานรับผิดชอบหลัก                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | หน่วยงานสนับสนุน                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ย.2 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก (Service)                           | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>2. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ</li> <li>3. กรมการแพทย์</li> <li>4. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)</li> <li>5. สำนักงานประกันสังคม</li> <li>6. กรมบัญชีกลาง</li> <li>5. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น/สำนักงานอนามัยและสำนักงานการแพทย์ กรุงเทพมหานคร</li> <li>6. กรมอนามัย</li> <li>7. สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล</li> </ol> | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ทันตแพทยสภา</li> <li>2. คณะทันตแพทย์ ทุกมหาวิทยาลัย</li> <li>3. สมาคม/ชมรมวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง</li> <li>4. มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์</li> <li>5. สำนักงานปลัดกระทรวง DE</li> <li>6. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ</li> <li>7. สำนักงานสถิติแห่งชาติ</li> <li>8. สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล</li> <li>9. สถานประกอบการห้องปฏิบัติการด้านทันตกรรมเอกชน</li> </ol> |
| ย.3 การบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก (Human Resource Management) | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>2. องค์การบริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</li> <li>3. สถาบันพระบรมราชชนก</li> <li>4. ทันตแพทยสภา/ราชวิทยาลัย</li> <li>5. สถาบันทันตกรรม กรมการแพทย์</li> </ol>                                                                                                                                                                 | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. กรมอนามัย</li> <li>2. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน</li> <li>3. กรมอาชีวศึกษา</li> <li>4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                               |
| ย.4 การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ (Governance and Administration)  | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. กรมอนามัย</li> <li>2. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข</li> <li>3. กรมการแพทย์</li> <li>4. สำนักงานปรมาณ</li> <li>5. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ</li> <li>6. ทันตแพทยสภา</li> <li>7. องค์การบริหารคณะทันตแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย</li> </ol>                                                                                                                             | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. สำนักงานสถิติแห่งชาติ</li> <li>2. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ</li> <li>3. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข</li> <li>4. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ</li> <li>5. มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์</li> <li>6. สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม</li> </ol>                                                                                                    |

### 5.1.2 กลไกการขับเคลื่อน

1) กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580

2) จัดทำแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี โดยนำแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580 เป็นกรอบในการจัดทำ ดังนี้

| ช่วงเวลา                      | จุดเน้นหลัก                                        |
|-------------------------------|----------------------------------------------------|
| ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)  | Share vision และยกระดับระบบบริการ โครงสร้างพื้นฐาน |
| ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2571 - 2575) | สร้างความเข้มแข็ง                                  |
| ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2576 - 2580) | สู่ความยั่งยืน                                     |

3) ขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์ผ่านกลไกการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) หน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของหน่วยงานที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับโครงการในแผนงานสุขภาพช่องปากประเทศไทย

### 5.1.3 บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลักในการประสานแผน ดำเนินการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ จัดบริการทั้งการส่งเสริมป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพช่องปาก รวมทั้งการกำกับติดตามประเมินผลแผนฯ และเสนอแผนอัตรากำลัง ความก้าวหน้าตามสายงาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งภาครัฐและภาคประชาชน

2) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานประกันสังคม กรมบัญชีกลาง สนับสนุนด้านสิทธิสวัสดิการการรับบริการทางทันตกรรมทั้งการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟื้นฟู โดยความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข

3) กระทรวงศึกษาธิการ โดย คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ร่วมพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่บูรณาการเรื่องสุขภาพช่องปาก รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สถานศึกษาให้เอื้อต่อการมีสุขภาพช่องปากที่ดี

4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดย กรมกิจการเด็กและเยาวชน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมกิจการผู้สูงอายุ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ร่วมพัฒนาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพและสวัสดิการด้านสุขภาพช่องปากของเด็กและเยาวชน สตรีและสถาบันครอบครัว ผู้สูงอายุ และคนพิการ

5) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติสำหรับพื้นที่ท้องถิ่นที่รับผิดชอบ จัดบริการทั้งการส่งเสริมป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณของท้องถิ่นเพื่อการดูแลสุขภาพช่องปากของประชาชน

6) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สวทช. /NECTAC สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม สนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านทันตสาธารณสุข ทันตกรรม และทันตวัสดุ

7) หน่วยงานด้านการศึกษา ได้แก่ คณะทันตแพทย์ ทุคมหาวิทยาลัยสถาบันพระบรมราชชนก ราชมงคลวิทยาเขตพัฒนาลำปางศึกษา พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนด้านสุขภาพช่องปากทุกสาขาวิชาชีพ ที่เหมาะสมกับความต้องการและสถานการณ์ของประเทศ

8) สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้คำปรึกษาในการกำหนดทิศทางและจัดทำแผนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านสุขภาพช่องปาก ระดับประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลด้านสุขภาพช่องปาก

9) สำนักงานประมาณ สนับสนุนการจัดสรรงบประมาณตามแผนงาน

10) สำนักงาน ก.พ. สนับสนุนด้านอัตราค่าจ้าง และความก้าวหน้าตามสายงานของบุคลากรทุกประเภทที่เกี่ยวข้อง

11) ทันตแพทยสภา และสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง อำนวยความสะดวก ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของวิชาชีพ

12) สำนักงาน ก.พ.ร. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้คำปรึกษาในการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์กลไกการบริหารจัดการและการขับเคลื่อนแผน เพื่อให้แผนฉบับนี้สอดคล้องไปกับแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บท

## 5.2 แนวทางการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

### 5.2.1 การติดตามความก้าวหน้าและผลการดำเนินงาน

1) รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานผ่านระบบรายงาน หรือ e-report ระบุความถี่

2) รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานผ่านการประชุมคณะกรรมการบริหาร แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ.2566-2580 มีปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธาน และรายงานผ่านคณะกรรมการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ระบุความถี่

3) ติดตามผ่านการตรวจราชการและนิเทศงาน ระดับกระทรวงและระดับกรม ไตรมาสละ 1 ครั้ง

### 5.2.2 การติดตามผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดสำคัญ

แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพช่องปากประเทศไทย พ.ศ. 2566 - 2580 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

| ตัวชี้วัด                                                            | แหล่งข้อมูล | ความถี่  | ผู้รับผิดชอบ        |
|----------------------------------------------------------------------|-------------|----------|---------------------|
| ร้อยละเด็กอายุ 3 ปีปราศจากฟันผุเพิ่มขึ้น<br>(Increase % Caries free) | HDC         | ทุก 1 ปี | สป.สธ.<br>กรมอนามัย |

| ตัวชี้วัด                                                                                                                                                                                                                                                | แหล่งข้อมูล    | ความถี่  | ผู้รับผิดชอบ        |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|----------|---------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                          | OHS            | ทุก 5 ปี | กรมอนามัย           |
| ร้อยละเด็กอายุ 12 ปี ฟันดีไม่มีผุ (Increase % Cavity free)                                                                                                                                                                                               | HDC            | ทุก 1 ปี | สป.สธ.<br>กรมอนามัย |
|                                                                                                                                                                                                                                                          | OHS            | ทุก 5 ปี | กรมอนามัย           |
| ร้อยละเยาวชนอายุ 15 ปี มีเหงือกอักเสบ (Decrease % Gingivitis)                                                                                                                                                                                            | OHS            | ทุก 5 ปี | กรมอนามัย           |
| ร้อยละวัยทำงานอายุ 35-44 ปี เป็นโรคปริทันต์ (Decrease % Periodontal disease)                                                                                                                                                                             | OHS            | ทุก 5 ปี | กรมอนามัย           |
| ร้อยละผู้สูงอายุ 60 - 74 ปี มีฟันถาวรใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ (% 20 Functional Teeth)                                                                                                                                                                      | HDC            | ทุก 1 ปี | สป.สธ.<br>กรมอนามัย |
|                                                                                                                                                                                                                                                          | OHS            | ทุก 5 ปี | กรมอนามัย           |
| ร้อยละผู้สูงอายุ 80-85 ปี มีฟันถาวรใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ (% 20 Functional Teeth)                                                                                                                                                                        | HDC            | ทุก 1 ปี | สป.สธ.<br>กรมอนามัย |
|                                                                                                                                                                                                                                                          | OHS            | ทุก 5 ปี | กรมอนามัย           |
| <b>ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสุขภาพช่องปาก</b>                                                                                                                                                      |                |          |                     |
| 1. ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้และพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์ <ul style="list-style-type: none"> <li>- ร้อยละประชาชนทุกกลุ่มวัยมีพฤติกรรมสุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์</li> <li>- ร้อยละประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพช่องปาก</li> </ul> | ต้องพัฒนาเพิ่ม |          |                     |
| 2. จำนวนครอบครัวมีการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพช่องปาก                                                                                                                                                                                                  | ต้องพัฒนาเพิ่ม |          |                     |
| 3. ร้อยละอำเภอจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพช่องปาก                                                                                                                                                                                                  | ต้องพัฒนาเพิ่ม |          |                     |
| 4. จำนวนนโยบายสาธารณะระดับประเทศที่เอื้อต่อสุขภาพช่องปาก                                                                                                                                                                                                 | ต้องพัฒนาเพิ่ม |          |                     |
| <b>ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก (Service)</b>                                                                                                                                                                                         |                |          |                     |
| ร้อยละของประชาชนที่เข้าถึงบริการพื้นฐานและตามจำเป็น                                                                                                                                                                                                      |                |          |                     |

| ตัวชี้วัด                                                                                    | แหล่งข้อมูล    | ความถี่ | ผู้รับผิดชอบ |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|---------|--------------|
| จำนวนหน่วยบริการและเครือข่ายหน่วยบริการที่จัดบริการระดับปฐมภูมิผ่านเกณฑ์ด้านสุขภาพช่องปาก    | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |
| ร้อยละของการลดลงของผู้ป่วยที่มีการส่งต่อเพื่อการรักษาทันตกรรมเฉพาะทางข้ามเขตสุขภาพ           | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |
| <b>ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพช่องปาก (HRM)</b>                         |                |         |              |
| จำนวนของบุคลากรที่มีสมรรถนะด้านพัฒนา นโยบายและบริหารจัดการทันตสาธารณสุข                      | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |
| จำนวนของบุคลากรที่ตอบสนองเกณฑ์หน่วยบริการปฐมภูมิที่มีเพียงพอ คุณภาพ สมรรถนะเหมาะสม ทันตแพทย์ | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |
| ร้อยละของการลดลงของผู้ป่วยที่มีการส่งต่อเพื่อการรักษาทันตกรรมเฉพาะทางข้ามเขตสุขภาพ           | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |
| <b>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ (Governance and Administration)</b>    |                |         |              |
| ร้อยละของการบรรลุเป้าหมายของแผนงานสุขภาพช่องปากประเทศไทย                                     | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |
| ร้อยละของโครงการที่บรรลุเป้าหมายตามแผนในยุทธศาสตร์ที่ 1-4                                    | ต้องพัฒนาเพิ่ม |         |              |

### 5.2.3 การประเมินผลการดำเนินงาน

1) ประเมินผลกระบวนการงาน (Process evaluation) ตามแผนงานโครงการตามยุทธศาสตร์ในแผนงานสุขภาพช่องปากระยะ 20 ปี ทุกปี โดยจัดทำเป็นรายงานประจำปี เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานในปีถัดไป

2) ประเมินผลสำเร็จและผลกระทบของการพัฒนางานเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี โดยมีการทบทวนสถานการณ์ก่อนการจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี ในครั้งต่อไป

3) ประเมินผลระยะสิ้นสุดแผน โดยคณะผู้เชี่ยวชาญภายนอก นักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก (External evaluation) เพื่อประเมินผลสำเร็จตามตัวชี้วัดเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนงานสุขภาพช่องปากระยะ 20 ปี

## บรรณานุกรม

- กรณีการ์ ศุภชัย. (2559). Ecological Model: โมเดลการจัดกระทำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ. *วารสารการปฏิบัติการพยาบาลและผดุงครรภ์ไทย*, 3(1), 17-27.
- กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย. (2550). *เป้าหมายทันตสุขภาพประเทศไทย 2563*. กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2563). *รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2563*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560-2579) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ.2561)*. นนทบุรี: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- ทันตแพทยสภา. (2566, 18 พฤษภาคม). *จำนวนทันตแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2551-ปัจจุบัน*. <https://dentalcouncil.or.th/Pages/Stat>
- ธงชัย วชิรโรจน์ไพศาล. (2560). *จำนวนทันตแพทย์และทันตภิบาลที่เหมาะสมกับประเทศไทย [จุลสาร]*. ข่าวสารทันตแพทยสภา ฉบับที่ 3.
- ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 – 2570). (24 ตุลาคม 2565). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (13 ตุลาคม 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 84ก.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (18 เมษายน 2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 51ก.
- พรณี ปานเทวัญ. (2560). โมเดลเชิงนิเวศวิทยากับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 18(2). 7-15.
- ศุภกร ศรีแผ้ว. (ม.ป.ป.). *ระบบสุขภาพของไทย*. [https://meded.psu.ac.th/binla/class04/388\\_441/National\\_Health\\_System/index3.html](https://meded.psu.ac.th/binla/class04/388_441/National_Health_System/index3.html)
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับ SDGs*. <http://sdgs.nesdc.go.th/เกี่ยวกับ-sdgs/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). *การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ.2564*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาแพรสจำกัด.
- สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย. (2561). *รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ.2560*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.
- Aubrey Sheiham. (2005). Oral Health, general health and quality of life, Editorials. *Bulletin of the World Health Organization*, 83(9).



- Hiroko Miura, Rumi Tano. (2019). Recent measures in geriatric oral health care in Japan. *Japan National Institutional Public Health*. 68(1). 8-16.
- Ministry of Health, Malaysia. (2021). *The National Oral Health Strategic Plan 2022 – 2030*. [https://hq.moh.gov.my/ohd/images/pdf/publication/Snap%20Shot%20NOHSP%202022\\_2030\\_FINAL\\_Edaran%202.0.pdf](https://hq.moh.gov.my/ohd/images/pdf/publication/Snap%20Shot%20NOHSP%202022_2030_FINAL_Edaran%202.0.pdf)
- The COAG Health Council. (2015). *Australia’s National Oral Health Plan 2015-2024 “Healthy Mouths Healthy Lives”*. <https://www.health.gov.au/resources/publications/healthy-mouths-healthy-lives-australias-national-oral-health-plan-2015-2024?language=en>
- The 8020 Promotion Foundation. (2018). *Let’s 8020*. <https://www.8020zaidan.or.jp>
- World Health Organization. (2010). *Monitoring the building blocks of health systems: A handbook of indicators and their measurement strategies*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/258734>
- World Health Organization. (2014). *Improving oral health amongst the early*. [http://www.who.int/oral\\_health/action/groups/en/index1.html](http://www.who.int/oral_health/action/groups/en/index1.html)
- World Health Organization. (2021). *World Health Assembly Resolution paves the way for better oral health care*. <https://www.who.int/news/item/27-05-2021-world-health-assembly-resolution-paves-the-way-for-better-oral-health-care>
- World Health Organization. (2022). *DRAFT GLOBAL ORAL HEALTH ACTION PLAN (2023-2030)*. [https://www.who.int/publications/m/item/draft-global-oral-health-action-plan-\(2023-2030\)](https://www.who.int/publications/m/item/draft-global-oral-health-action-plan-(2023-2030))

## คณะผู้จัดทำ

### ที่ปรึกษา

- |                                   |                            |
|-----------------------------------|----------------------------|
| 1. ทันตแพทย์สุธา เจียรมณีโชติชัย  | อดีตรองอธิบดีกรมอนามัย     |
| 2. ทันตแพทย์หญิงปิยะดา ประเสริฐสม | อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกรมอนามัย |

### บรรณาธิการ

- |                             |                                         |
|-----------------------------|-----------------------------------------|
| ทันตแพทย์หญิงวรางคณา เวชวิธ | ผู้อำนวยการสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
|-----------------------------|-----------------------------------------|

### คณะผู้จัดทำ

- |                                   |                              |
|-----------------------------------|------------------------------|
| 1. นางสาวพิริยา วัฒนารุ่งกานต์    | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 2. ทันตแพทย์หญิงนพวรรณ โพชนุกูล   | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 3. ทันตแพทย์หญิงจิราพร ชิดดี      | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 4. ทันตแพทย์หญิงนันท์มนัส แยมบุตร | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 5. ทันตแพทย์หญิงวรรณ อัครสุต      | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 6. นางสาวณัชชา เปรมประยูร         | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 7. นางบังอร สุภาเกตุ              | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 8. นางสาวรัตนภรณ์ มั่นคง          | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 9. นางสาวสุชาดา สุราเลิศ          | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 10. นางสาววิจิตรา กุกำจัด         | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |
| 11. นางสาวมัทจรินทร์ สุระสังข์    | สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย |



## กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

